

אסיפת אמרי"ם

ליקוט דברי תורה דברי התעוררות
ומאמרים מספה"ק לפרשת השבוע

אמרות טהורות וסיפורי צדיקים
המעוררים לעבודת השי"ת

פרשת תרומה – תשפ"ד

קונטרס זה נערך ונאסף ע"י אחד מבני החבורה למען זיכוי הרבים

כל הזכויות שמורות
למכון "קול מנחם"

בכל עניני קונטרס זה
לתרומות והנצחות הערות והארות
ניתן לפנות למייל
R5708580@gmail
kolmenachem12@gmail.com

פרשת תרומה

דבר אל בני יקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: (כה ב)

אומר ה"מקור ברוך": הקדימה התורה סדר משפטים לסדר תרומה, ללמדך: תרומה שבאה מממון שנקנה בצדק ובמשפט רצויה לפני הקב"ה, אך לא כן תרומה שבאה מנכסי גזל ועושה – פיגול היא.

לכאורה מה הלשון 'ויקחו', היה צריך לומר 'ויתנו'? אומר האלשיך הק': על פי דין צריך הבעל לתת לאשה כסף הקידושין, ואם נתנה היא אינה מקודשת. אבל באדם חשוב – אם נתנה היא את כסף הקידושין – מקודשת "דבהיה הנאה זקא מקבל מתנה מינה גמרה ומקניא ליה נפשה" (קידושין ז.). כי אז נחשב הנותן כאילו היה המקבל. ולכן כאשר הבורא יתברך מקבל מאתנו מתנה נדבה למשכן נחשבת הנתנה כאילו לקחנו אנו, וזהו 'ויקחו לי'.

הרבי ר' אלימלך בספה"ק "נועם אלימלך" כותב: הנה הצדיק ע"י עסוקו בתורה לשמה ומנדב את לבו למקום ב"ה, על ידי זה הוא מרים ומעלה את הדינים לשורשם וממתיקם שם, וממילא פועל רחמים וחסדים. וזהו 'ויקחו לי תרומה' ר"ל שיקחו וילמדו את התורה שעל ידי זה ירימו 'לי' תרומה, דהיינו שיעלו את הדינים למעלה להמתיקם.

וזה שפירש רש"י ז"ל: "לי לשמי", קאי על התורה שהיא שמותיו של הקב"ה, תלמדו את התורה לשמה וכו' וזאת התורה תפעול המתקת הדינים בשורשם.

בשם הרבי ר' זושא זי"ע: 'ויקחו לי' – היינו שודאי האדם שנותן צדקה ודאי נותן לשם מצוה ולייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, אך התורה צריכה לזרז את המקבל צדקה שגם קבלתו תהיה לשם מצווה ולא לכוונה אחרת. וזהו 'ויקחו לי תרומה' – "לי לשמי" שהלקיחה ג"כ תהיה לשמה.

הרה"ק רבי אהרן מקרלין זי"ע שלח שליח להגיד לאברכים שלו: שילמדו מדרש רבה פרשת תרומה "שמזה יכולים להיות חסיד".

ה"דברי שאול" מבאר: עפ"י מה שכתב הט"ז [חו"מ כ"ו סק"ג]: דאף דבצדקה אין כופין, דהוי מצות עשה שמתן שכרה בצידה, אבל אם כבר נדב ואמר ליתן כך וכך לצדקה דנעשה נדר, אז כופין אחר כך לקחת מידו, כי על הנדר כופין [כי יש בה לאו דלא יחל דברו], עיי"ש שחולק על הסמ"ע.

ובזה יש לפרש הפסוק שלפנינו, דהתורה אמרה 'ויקחו לי תרומה', ומשמע דמחייבין כל אחד בכפיה לתת תרומת ה' כפי יכלתו, וכמו שפירשו המפרשים, ולכאורה יוקשה הלא אין כופין על הצדקה, לזה ממשיך ואומר 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי', דהיינו מכיון שכבר נדבה לבו לתת צדקה, א"כ הוי כמו נדר, ושפיר כופין על הנדר, כדברינו הנ"ל.

במדרש: 'ויקחו לי תרומה' ה"ד 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו' אל תעזבו את המקח שנתתי לכם.

הרה"ק רבי נחום ישראל מליפנא זי"ע [מחשובי חסידי השרף מקאצק זי"ע] אמר דלכאורה הדברים אינם מובנים, דמה ענין תורה למקח.

אלא משל לאדם שמסר עסק לבנו ואמר לו: שמע, זה עסק עתיק יומין, ממנו התפרנסו אבותי ואבותי, עסק טוב ומכניס. יש ובעת משבר אין העסק מכניס רווחים, אבל כעבור זמן מה שוב הוא מכניס רווחים טובים ומפצה על ההפסדים בימי הרעה.

כך זה עם התורה שלנו, אומר הקב"ה אל תעזבו את המקח שנתתי לכם, גם בשעה שאין אתם רואים פירות לעמלכם, לתורה ולתפילה שלכם, כי מקח טוב לפניכם וכדאי להשקיע במקח זה...

הרה"ק ה"אמרי חיים" זי"ע אמר: בדרך פשט, להוציא מלב אלו האנשים החושבים בנתינת צדקה לפטור את עצמם מקיום שאר מצוות התורה, לזה מזהיר המדרש: 'תורתי אל תעזבו', אף כי תתנו תרומה בנדבת הלב – אין זה פוטר מלקיים שאר משפטי התורה.

הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע אומר: הענין הוא האדם צריך לזכור תמיד מה שכתוב בפסוק: 'ואתה מחיה את כולם', פי' חיות השי"ת הוא בכל העולמות בכללות, וכן בכל פרט ופרט, ואף מה שהאדם לומד ומתפלל הכל הוא ע"י השי"ת משפיע לו. וכמו שכתוב: 'ממך הכל ומידך נתנו לך', אלא דרצון ה' היה שישאר בחירה

במשוייר, וגם חיי הגשמיות משתנים, שזוכה לאדור בינכם.

ואפשר שכך היה במשכן שנתנו נדבתם בלב שלם, מדריגות גדולות, ועי"ז נכנסה הברכה בכל, וזהו הרמז 'דים והותר', שגם במשוייר היה בחינת והותר, שחל שם שמים הן ברוחניות והן בגשמיות.

הרה"ק ה"אמרי חיים" זי"ע מויז'ניץ אמר: "לשמי" בגימ' "לב שמח". צדקה צריכים לתת בלב שמח.

הרה"ק ה"שפע חיים" מצאנו זי"ע אמר: נראה לי, דמצינו שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש. ולכאורה מיהו זה שומר הפתח שיוכל להבחין בין מי שתוכו כברו או לא? ובפשטות י"ל שהיתה זו סייעתא דשמיא דמי שאין תוכו כברו לא יבא כלל לביהמ"ד. וה"ה יש לומר הכא, שנצטוו ליקח תרומה רק ממי שיתן לשם שמים, ומיני ידעו מי לבו שלם ומי לא, לזה אמר: 'ויקחו לי תרומה', שהם יעשו את שלהם וילכו לגבות מכל אדם, ומן השמים יסייעו בעדם שרק 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי'.

הרה"ק ה"באר יעקב" זי"ע מנדבורנה [יו"ד ז' אדר] מביא את דקדוק המפרשים, אמאי כתיב 'ויקחו' ולא כתיב 'ויתנו'? גם צריך להבין למאי הוצרך הכתוב להאריך בלשונו ואומר 'ויקחו לי תרומה' וגו' הול"ל 'ויביאו לי נדבה', והיה כולל בזה כל האמור?

ובעזה"י נראה לבאר: הרי אמרו חז"ל שמחשבת ע"ז מצטרפת למעשה, והנה לפי זה במעשה העגל היו גם כן צריכים כפרה גם על המחשבה וא"כ לפי זה יובן הטעם שהאריך הכתוב לומר 'ויקחו לי' וגו', כי מאחר שהתרומה היתה כפרה על מעשה העגל, ממילא היו צריכים כפרה מיוחדת גם על המחשבה, והיו צריכים גם מחשבה לפני התרומה, ועל זה נאמר 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', כי נצרכה כאן מחשבת הלב, בנוסף על הנתינה, כדי שיהיה תשובת המשקל.

ולפי זה ממילא מובן שלא היה צריך לצוות על עצם הנתינה, לפי שבני ישראל מצד עצמם השתוקקו בכל נפשם ומאודם לתת את התרומה כדי להסיר מהם את זוהמת החטא שנכשלו בו, ואם כן לא היו חסרים רק שהשי"ת יסכים וירשה לקחת מהם לפיכך לא אמר הקב"ה למשה רבינו ויתנו אלא 'ויקחו', היינו שנתן לו

חופשית ביד האדם, לפעול בכוחו ית' שמשפיע לאדם, איך שהוא רוצה לטב או לביש ח"ו.

וזהו כוונת הפסוק: 'ויקחו לי' והוספת רש"י ז"ל: "לשמי". שתקחו את הכל ששייך לי שקבלתם ממני, ותנצלו את הכח הלז לשמי לעשות בה רצון ה'.

ואיך מגיעים לזה? אומר הכתוב 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו' – מגיעים לזה, על ידי שלבו נשבר בקרבו, ופורש עצמו מכל תענוגי עולם הזה ומואס ברע, עי"ז 'תקחו את תרומתי' – נתרומם הכל לשמו ית'.

עו"א: משל הדיוט אומר: שוטה נותן ופיקח נוטל, כלפי מי הדברים אמורים? כלפי נותן צדקה. שוטה העושה צדקה נדמה לו כאילו שהוא נותן, אבל הפיקח העושה צדקה יודע שאין הוא אלא הנוטל.

הרה"ק ה"קדושת לוי" זי"ע אמר: כשיש לאדם רצון טוב ולב נדיב לקיים מצות ה', כביכול אומה' לי תרומה', אני מתעלה ומתרומם על ידי זה. כשישראל עושין רצונו של מקום, מוסיפים כח בפמליא של מעלה.

בשם הרבי ר' מאיר מפרמישלאן זי"ע: 'ויקחו' – היינו שיקחו את ההתרוממות, 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו' להשי"ת – היינו הצדיקים, שמהם ילמדו ליקח התרוממות.

ה"שפת אמת" זי"ע כותב בשם ה"חידושי הרי"ם" זי"ע: 'ויקחו לי לשמי', לא יהיה הכוונה לזכות להשראת השכינה ג"כ, רק לשמי ממש, לעשות רצונו ית' שזה טוב מהכל ועל ידי זה 'ושכנתי'.

הרבי ה"פני מנחם" זי"ע אמר: אולי הרמז בתרומה כמו שכ"ק אאז"ל אמר בשם ה"שפת אמת" בשם ה"חידושי הרי"ם" ז"ל, תרומה היא במשהו, וע"י שחל שם שמים על התרומה נפטר החולין ונעשה הכל טוב ומתוקן, וכמו שנקרא המשוייר בלשון חכמים, מעושר, מתוקן, שכשיש מעט שם שמים נשאר ברכה במשוייר, ע"י שחל שם שמים במשהו נשאר רשם בכל, ואפשר שלכן צריכה תרומה להיות מן המוקף, שע"י שמפריש מעט לשם שמים נשאר ברכה על הכל, וזהו, תרומה תורה מ', שגם בתורה כן כמ"ש העוסק בתורה נכסיו מצליחין, שאדם עוסק בדרך ארץ, במלאכה וכיו"ב, וקובע עתים לתורה כל יום, אפילו מעט, נשאר ברכה

וזהו שאיתא ב"בית ישראל" וז"ל: "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו, הפי' כפי נדבת הלב יכולין ליקח התרומה".

הרה"ק מאז'רוב ה"באר משה" זי"ע מביא בשם זקנו הרה"ק רבי אריה ליבוש מאז'רוב זי"ע להסביר את המשנה באבות דע מה למעלה ממך. והיינו בביאור של הרה"ק ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע שאם האדם מסתפק כיצד ואיך עליו לעבוד את השי"ת, שומה עליו להתבונן במאוויי לבו הגשמיים ואם לבו חושק לאהבה יתעורר לאהבת השי"ת, ואילו כשליבו מתעורר ליראה מאיזו דבר גשמי, יעסוק ביראת ה', ואין הכוונה להעלאת המחשבות – שזוהי עבודה ליחידי סגולה – אלא להשתמש במדות הרעות שבו לעבודת השי"ת.

וזהו: דע מה למעלה, איזו היא הדרך שתוכל להתעלות, אזי "ממך" הסתכל היטב ברצונך, ותראה להיכן הוא נוטה ואז תשעבד אותו לעבודת קונך.

וזה אפשר לפרש הכתוב: 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי', כלומר, ממה שהלב משתוקק אם לאהבה או ליראה בעניני עוה"ז, מזה גופא 'תקחו את תרומתי' תראה להתרומם בעבודתו ית' ע"י כך.

בתנא דבי אליהו: כיון שאמרו ישראל 'נעשה ונשמע' מיד אמר הקב"ה 'ויקחו לי תרומה'.

פירוש הדבר אמרו חסידים: מצוות צדקה צריכים לעשות בלי התחשבות יתירה, בלי שיקולים, אלא נעשה ואחר כך נשמע. כי אם יחשוב וישקול קודם, לעולם לא יגיע ל"נעשה".

ובעין זה אומר האלשיך הק' על הפסוק: 'שמרו משפט ועשו צדקה' – שמרו משפט, למשפט יש צורך במתינות, 'שמרו' – מלשון 'ואביו שמר את הדבר', אבל לצדקה – 'ועשו', מבלי לחשוב הרבה.

המהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל רבה של ירושלים אמר בדרך הלצה: על מש"כ ב"תנא דבי אליהו": בשעה שאמרו ישראל 'נעשה ונשמע' מיד אמר הקב"ה 'ויקחו לי תרומה'. שבשעה שששים רבוא אנשים דחקו עצמם לומר למשה 'נעשה ונשמע' היה ממש סכנת נפשות. מיד אמר הקב"ה 'ויקחו לי תרומה' – כלומר על ידי קבלת התורה תצטרכו לתת ממון, ובוודאי לא היה כבר כל כך דוחק...

רשות למנות גזברים שיקחו את התרומה אשר ישראל חפצים לתת.

הרה"ק ה"נחלת דן" ממוז'ז"ץ זי"ע אומר שיש לדקדק: דבתחילה נקט לשון 'תרומה' בסתם, ולבסוף נקט לשון 'תרומתי' דהיינו תרומת ה', ומהו שינוי הלשון בזה? ואפשר לומר בהקדם מאמר הגמרא במס' ברכות: כתיב 'לה'

הארץ ומלואה' וכתיב 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם' ? לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. וביאור הגמרא: שעל ידי ברכה כראוי מגיע לאדם על פי מעשיו כל טוב, אך באם אינו זכאי על ידי מעשיו אז הוא מקבל השפע בחסד עליון בבחינת נהמא דכיסופא – אך אין זה מגיע לו בדיון.

והנה ידוע "בני ישראל" – הם גדולי הדעה. ו"כל איש אשר ידבנו לבו" – הם הפשוטים בעם, כמו שמפרשים הספרים – שנמצאים ברשות לבם. וזה שכתוב כאן "בני ישראל" – גדולי הדעה, "ויקחו לי תרומה" – התרומה היא שלהם שהם נותנים, אך "מאת כל איש אשר ידבנו לבו" – פשוטי העם, "תקחו את תרומתי" – התרומה היא בעצם של הקב"ה, משום שקבלוה בחסד ולא בזכות מעשיהם.

ה"עברא דדשא" מביא שדקדקו המפרשים דהול"ל 'ויתנו' לי תרומה, כיון דאירי בציווי לבני ישראל, וכן השאלה הנ"ל דפתח הכתוב בלשון 'תרומה', וסיים בלשון 'תרומתי'?

וי"ל שהרי היו הרבה מדרגות בנותני התרומה, וכמ"ש מה"חידושי הרי"ם" זי"ע שדקדק עה"פ: "לחשוב מחשבות לעשות' וגו', דהול"ל 'לחשוב לעשות', ותיבת 'מחשבות' לכאורה מיותר.

אלא הפירוש הוא שבצלאל היה יודע המחשבות של כל אחד בעת שנתן לנדבת המשכן, ומי שנתן הזהב בלב שלם ובשמחה גדולה בלא שום פניה, השתמש בנדבתו לדבר המקודש ביותר, לארון ולקודש הקדשים, ולאיש הפשוט השתמש בנדבתו לדבר הראוי לו כערכו, וזהו 'לחשוב מחשבות' דהיינו שידע המחשבות של המתנדבים ולפי זה השתמש בנדבתם.

וזה כוונת הפסוק 'ויקחו לי תרומה' – מאת כל איש, ויקחו ולא ויתנו, לרמז שאפילו אם מצד הנותן לא היו נתינה בלב שלם, אבל מאלו אשר היו בבחי' 'אשר ידבנו לבו', שנתנו בנדיבות הלב – תקחו את 'תרומתי'.

ובין במעשה [על הפסוק במעשה העגל: 'קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו', אומר רש"י אלהות הרבה איוו להם]. לכן היו צריכים כפרה כפולה, על המחשבה ועל המעשה, ולכך, 'לי' – לשמי שתהיה נדבתם לשמה, כדי לכפר בזה על מחשבת עבודה זרה.

ה"כתנות אור" מפרש: עפ"י מה דאיתא בפסחים [ב]. דאף שהשם נכתב ביו"ד ה"א קורין אותו בגבולין בשם אדנ"י, ורק במקדש היו קורין את השם בכתיבתו. והנה הכא התרומה לצורך בנין המקדש, ולזה פירש"י 'לי לשמי' – דהיינו שע"י תרומת המקדש יוכלו לקרוא את השם בכתיבתו.

הרה"ק רבי שלום מקמינקא זי"ע אומר שזה אזהרה לגבאי צדקה – 'ויקחו', היינו הלוקחים – העוסקים בצרכי ציבור שיתכוונו לשם שמים ולא לשם התפארות וכבוד, כי על גבאי שאינו עושה כך, עליו דרשו חז"ל: 'פקדתי על כל לוחציו'. מה שאין כן נותני הצדקה, עליהם לא נאמר לשמה. הנותן צדקה על מנת שיחיה בני, גם היא צדקה, אפילו שלא לשמה, ובלבד שיתן.

בשם הבעש"ט הק' זי"ע אומרים: שצדקה ומקווה הם שתי מצוות שאפילו בפניה ונגיעה אישית גם כן יוצאים ידי חובת המצוה. העיקר בשתיהן הוא עצם הפעולה. ומה שלא תהיה כוונת המנדב, דבר טוב נעשה על ידו. ובמקוה גם שלא בכוונה יוצאים מטוהר.

הרב בעל ה"תניא" זי"ע אמר: בתפילה נאמר "טוב מעט בכוונה מהרבה שלא בכוונה" אולם בצדקה הרבה שלא בכוונה הוא גם כן ענין חשוב מאד. בצדקה העיקר הוא מידת העזרה וההצלה, כמות הטוב והחסד הנעשים על ידה. ביותר כסף עושים יותר דברים טובים.

הרב אב"ד קוטנא זצ"ל שואל: הרי לכאורה הרי האומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני – הרי זה צדיק גמור, ואין הכרח בלשמה. אלא שהגמרא שם (ר"ה ד) מחלקת בין ישראל לנכרי. שלגבי נכרי המתנה על מנת שיחיה בני אין כאן מצוה, לפי שיתרעם אחר כך אם תפילתו לא תתקבל, אבל ישראל לא יתרעם. אלא שכל זה אמור בנותן מדעתו ומרצונו, אבל אם כופין אותו ליתן הצדקה, הסברא נותנת שצריך שיתן לשמה, כי

כ"ק אדמו"ר מפאפא זי"ע אמר פעם בדרך הלצה על התנדב"א הנ"ל: דיש אנשים אף שמקיימים מצוות כדבעי למיהווי אבל במצוות דתליא בממון הם מזלזלים כמו שאומרים הר"ת של **בצד"ק** אחזה פניך הוא: ב'איז צי דיא קעשענע... ומזה נראה שמצות ה' אינה חשובה אצלם, ע"כ א"ל הקב"ה שלא די במה שאמרתם 'נעשה ונשמע' כי אני רוצה 'ויקחו לי תרומה' שתקיימו המצוות גם בממון.

כותב רבי חיים ויטאל זצ"ל בספרו "עץ הדעת טוב": עה"פ 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך' – דרשו חז"ל [ברכות נד.] בשני יצריך. כלומר שגם הנאות העולם תהיינה לשם שמים, וכל הרצונות יהיו משועבדים לה', ולמדוהו מהכתוב 'לבבך' ולא 'לבך' שרומז לשני הלבבות: 'לב חכם לימינו' - הוא היצר הטוב. ו'לב כסיל לשמאלו' [קהלת י ב], הוא היצר הרע.

ברש"י: לי לשמי.

אומר הרבי ר' העשיל ב"חונכת התורה": אצל סוטה נאמר "למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות, לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו" (ברכות סג.). וזו היא כוונת רש"י: 'לי' – לשמי, לפי שאם תשטה אשתו ימחה השם הנכתב בקדושה על ידי המים שמשקין את הסוטה, אבל אם נותן תרומה לא יבוא לידי נסיון זה, ולא יצטרך להשקות לאשתו ממים המאררים. וזה 'לי' – לשמי, בשביל כבוד שמי שלא ימחה על המים.

איש חולה בא להרה"ק ה"עטרת צבי" מזידיטשוב זי"ע בבקשה לרפואה, השיבו הצדיק שישבות אצלו אולי יחוננו השי"ת בד"ת שתועיל לרפואתו. בש"ק אמר לו על דברי רש"י ז"ל עה"פ 'ויקחו לי תרומה' – לי לשמי – שכשמצרפים שם הוי"ה, ית"ש, שבגימט' כ"ו לאותיות תרומה, יוצא הגימטריא של רפוא"ה שלימ"ה שבגימט' עזר"ת, ותהי לו לישועה.

למה הקפיד הכתוב בתרומת המשכן דווקא שתהיה לשמה? כותב ה"שערי שמחה": אפשר לומר, לפי דברי הגמרא כי בעבודה זרה מצרף הקב"ה מחשבה למעשה: "למען תפוש את בית ישראל בלבם – זו מחשבת עבודה זרה". והנה בעגל חטאו בין במחשבה

ואם כן מזה מוכח שהוא ית' יחיד ומיוחד, וזהו כוונת המדרש: דמדכתיב 'ויקחו לי תרומה' ש"מ דהקב"ה כהן, ואם כן קשה האיך טימא את עצמו כביכול בקבורת משרע"ה, ועל כורחך צריך לומר כתירוץ המהרש"א דהיה מת מצוה דלא ידע את איש קבורתו. א"כ מוכח מזה אמונת הייחוד ז"ש 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' והבן.

הרה"צ מבנדין זצוק"ל חתנו של ה"שפת אמת" זי"ע: היה בתל אביב בשנת תרפ"ב ודרש לציבור: איתא במדרש: 'ויקחו לי תרומה' דכתיב 'לקח טוב נתתי לכם תורתנו אל תעזבו'. ומה שייכות זה לזה? אולם הפירוש שלא ידמו כאשר נדבה לבם לעלות לארץ הקודש ולעשות משכן יכולים כבר לוותר ח"ו מהתורה – לזה אמר: 'כי לקח טוב' א"גיטען נעם" 'נתתי לכם' כי הכל מהשי"ת, אולם 'תורתנו אל תעזבו' ח"ו. וזה 'אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי' כי בלא זה אין כלום.

וזה דאיתא בגמרא: כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בבנין ירושלים וכו' ברית ותורה וברכת הארץ וכו' היינו לשמור הברית שלא יהיה תערובות ח"ו וגם לשמור כל התורה וכל שלא אמר זאת בברכת הארץ – היינו ששמח בארץ ונתן שבח על זה – אבל מקודם צריך לקיים ברית ותורה. וד"ל.

בספה"ק "אמרות טהורות" מביא מש"כ הרה"ק ה"דברי שמואל" זי"ע מסלונים עה"פ 'ויקחו לי תרומה': אמרו בזוהר הק' תרומה"ה נוטריקון תר"י מ"ה, כתב ברמז הענין עפ"י העובדא הידועה שאחר הסתלקות הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע התחלקו ביניהם בניו הק' בירושה הרוחנית ממדריגות אביהם הק', ואמר הרה"ק רבי יוחנן מראחמסטריוקא זי"ע שכל אחיו לקחו חלקם, ורצה לקחת לעצמו מדת "הגארנישט", אמנם גם בזה כבר קדמו אחיו הרה"ק רבי משה מקאריסטשוב זי"ע ולקח מדה זו לעצמו, ואמר הרה"ק רבי יוחנן זי"ע שעל כן לקח לעצמו "צווי מאהל גארנישט" – ומרומז בלשון הכתוב כאן 'ויקחו לי תרומה' – תר"י מ"ה, שלקח לעצמו שני פעמים מדת מ"ה ...

הגרד"ח אלתר שליט"א הוסיף: ואפ"ל שמרמז על משה ואהרן שאמרו ונחנו "מה" וזה תרי מ"ה.

בוודאי יתרעם שכפואו. והנה כאן הרי נאמר 'ויקחו', בעל כורחם, לכן צריך לשמה. 'לי' – לשמי.

בספר "נחלת חמשה" כותב דבר נפלא: ברמב"ם וכן בשו"ע: "מצות צדקה שיתן לעני בידו קודם שישאל". השל"ה הק' אומר: שבנתינת צדקה מצטרף שם הוי"ה, היינו, הפרוטה שנוטל הנותן בידו היא כמו "יוד", חמש אצבעותיו של הנותן, היא "הא". כשהעני פושט את ידו לקבל, הרי "וא"ו", וכשהעני מקבל לתוך חמש אצבעותיו, הרי "הא" – השם במלואו.

ובעל "חוות יאיר" ממשיך בענין זה: אם האדם מעלים עין מן הצדקה עד שבא העני ופושט את ידו תחילה, אף כשנותן לו צדקה הרי אין השם כסדרו, שהרי קודם בא "ואו" "הא" של המקבל. וזה שאמר דוהמע"ה בתהלים: 'כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו'. כשם שהקב"ה עושה צדקות בכל עת, טרם יקראו והוא עונה, צדקה כזו אוהב הקב"ה אצל בני אדם, שיתנו קודם שהעני ישפיל את עצמו לבקש – 'ישר יחזו פנימו', ששם הוי"ה יהיה ישר, כסדר אותיותיו, וזהו 'לי' – לשמי, שנתינת צדקה תסמל את שמי כסדר אותיותיו.

במדרש: 'ויקחו לי תרומה' – זה שאמר הכתוב: 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד'.

אומרים בשם הרבי מסאטמר ה"דברי יואל" זי"ע להסביר את השייכות: שיש לפרש, דהנה אמרו חז"ל בסנהדרין (לט). שאל צדוקי אחד את ר' אבהו: אלקיכם כהן הוא דכתיב 'ויקחו לי תרומה' [ותרומה נותנים לכהן] א"כ במה טבל אחרי שקבר את משה רבינו? וכתבו התוס' שהוא לא שאל איך בכלל נטמא למת, משום דישראל קרויין בנים למקום ולבנים מותר גם לכהן להיטמא. ובהגהות עיון יעקב שם שואל: שאם הקב"ה נקרא כהן הרי הוא במדרגת כהן גדול דאסור לטמאות גם לקרובים?

אמנם המהרש"א שם כתב ליישב באופן אחר האיך היה מותר להקב"ה להיטמא: דקבורת משרע"ה היה כעין מת מצוה כיון דלא ידע איש את קבורתו. ולפי זה א"ש קושית העיון יעקב, דמת מצוה מותר אף לכהן גדול ליטמא, והיינו מטעם דהקב"ה הוא יחיד בעולמו ולא היה אחר שידע את קבורתו להתעסק עמו, ולכן א"ש דברי התוס'.

לצרכיך אתה מוסיף מרמה על מרמה, אם כן, מדוע – 'במרמה מאנו דעת אותי', כשנוגע לצדקה נעשית לאיש אמת ובעל יושר ואיך רוצה להקציב קצת מעות לצדקה?!...

וזה הפירוש: 'והיה ערכך – בשקל הקודש', כשמגיע לשקל הקודש, לדבר טוב, אתה עושה כל מיני הערכות שאין בכוחך לתת...

אמר הכותב: אומרים בשם צדיקים – מדוע לא עושים ברכה על מצות צדקה? משום שאם יצטרך לעשות ברכה, אז ילך למקוה להיטהר קודם, ויגיד לשם יחוד וילבש גארטל – אבל בינתיים העני ימות...

כשאמר השי"ת לאומות העולם שלא נותן להם את התורה משום שסירבו לקבלה, ובני ישראל אמרו "נעשה ונשמע", טענו הגוים: להגיד זה לא בעיה, אבל מי אומר שאם זה יעלה להם כסף הם גם יקפצו ויתנו? ולכן אמר להם הקב"ה 'ויקחו לי תרומה' – ואז ראו כולם שבנ"י התנדבו והיה 'דים והותר' וממילא נסתמו טענותיהם.

הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע אמר: כל אחד יביא את נדבת הטוב שבלבו, כי המשכן נבנה מן הטוב שנתברר מתוך כל אדם מישראל "זהב וכסף ונחושת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש עזים" – כל אחד ואחד הביא את הנקודה הטובה המיוחדת לו, בגוון המיוחד לו.

אומרים בשם הגה"ק רבי עקיבא אייגר זצ"ל: בתחילת הפרשה כתוב 'ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו', ולהלן: 'וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת'. וההסבר הוא: התרומה אשר תקחו תהיה "לי – לשמי" לשם שמים, 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', בתרומה מספקת נדבת לבו, הכוונה הטובה, רחמנא ליבא בעי. אבל 'וזאת התרומה אשר תקחו מאתם', לצורך הקמת המשכן ועשיית הכלים לא די בנדבת הלב, כאן יש צורך ב'זהב וכסף ונחושת'.

אומר ה"פנים יפות": שלושה מיני אנשים יש שנמנעים מלתת צדקה, ושלושתם מרומזים בפסוק בחילוף אותיות בומ"פ. הראשון הוא כילי וקמצן שיש לו ממון, ואינו נותן אלא בעל כרחו ולבו עליו דוי, ועליו נאמר 'אשר ידבנו לבו', מלשון 'וכל לבב דוי'. השני מראה את

ברש"י: 'תרומה' – הפרשה יפרישו לי מממונם נדבה. הרה"ק ה"מאור ושמש" זי"ע מבאר בדברי רש"י: שבני ישראל יפרישו עצמם מחמדת הממון ומשאר הנאות ותענוגים שבעולם הזה, כי כל עיקר ביאת האדם לעוה"ז אינו למען הדברים הגשמיים האלה, אלא על נקודה זו בלבד, להיות דבוק עם השי"ת, לי לשמי.

אומר הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע: לפחות בשעה שתתעסקו במצוה הפרישו עצמכם ואת נפשכם כליל לה', אל ילך אדם אל הקדושה בלב מלא תאוות, מקושר אל העולם הגשמי, אלא יטהר את לבו ואת מוחו לקדושה. וזה 'ויקחו' – כשאתם לוקחים עצמכם, 'לי' – לשמי, לשם מצוה, 'תרומה' – תהיו נבדלים ונפרשים מהבלי עולם הזה.

הרבי ר' משה לייב מסאסוב זי"ע אומר: כשרוצה אדם לקנות שלימות יפרוש מן העשירים והנדיבים – אל יחשיב אותם. כי המחשיב את העשיר גם מחניף לו, ואף אם רואה אותו עובר עבירה שותק הוא לו, ועובר על הצו של "הוכח תוכיח", אך ראוי לו לאדם לשמוח בחלקו, זו נשמתו, שכן תיקון נשמתו הוא עיקר תכלית בריאתו.

וזה מרומז בכתוב 'ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו', היינו: הרוצה לקחת את עצמו 'לי' להשם יתברך, יתרום עצמו ויפרוש מן העשירים והתקיפים, אפילו הם נדיבי לב.

הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינוב זי"ע פירש: אם עוסק במו"מ, ובאמצע מו"מ פורש את עצמו והולך לעבודת ה', זה הוא שמפריש מממונו נדבה לה'.

מספרים: שהגאון מוילנא ביקר אצל עשיר אחד בדבר צדקה, אמר לו העשיר: אני שואל מכבוד תורתו אם על פי דין מותר לי לתת צדקה ממעות של אחרים, כי הנני שקוע בחובות העולים על כל נכסי ורכושי.

בינתיים בא חייט והביא לעשיר מלבוש יקר מאד. שאל הגר"א: אם אמת כדבריך, למה לך מלבוש יקר כזה ממעות של אחרים? – השיב הלה, שהוא מקבל בהקפה. אמר הגר"א: עכשיו נתיישב לי הפסוק (ירמיה ט ה) 'שבתך בתוך מרמה במרמה מאנו דעת אותי'. וכך פירושו: 'שבתך בתוך מרמה' – כל עסקיך הם במרמה,

המלבי"ם אומר: 'מאת כל איש' – אפילו אין לו מה לתת, ויש לו רק תשוקה בלב ורצון להשתתף בבנין הקדוש הזה – 'את אשר ידבנו לבו' – את נדבת לבו, את תשוקתו העזה להשתתף במצוה תקחו מאתו. רחמנא לבא בעי.

בשעה שעמד ה"חפץ חיים" צ"ל להקים את הבנין לישיבת ראדין, בא אליו יהודי אחד ואמר לו: רבי! השם חנני בעושר, ורוצה אני לזכות במצוה הגדולה להקים את בנין הישיבה מכספי שלי. השיב לו ה"חפץ חיים": כוונתך רצויה, ויגמלך ה' בעד מחשבתך הטובה, אבל את הצעתך איני יכול לקבל. בניין הישיבה, אוהל תורה, מצוה היא, וצריך לתת אפשרות לכל יהודי להשתתף בה. וכך מצינו במשכן, שהקב"ה אמר 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי', אף על פי שלפי חז"ל היה ביכולתו של כל אחד מישראל להקים המשכן – כדי שיהיה לכל אדם מישראל, חלק בהקמת המשכן.

ה"פרדס יוסף" כותב: דרכו של הרה"ק מקאצק זי"ע היתה בהתבודדות, ודרכו של הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע היתה בהתחברות עם חסידים. פעם אחת נפגשו, אמר לו הרבי מקאצק: דרכי רמוזה בתורה 'ויקחו לי' כשרוצה ומבקש האדם דרך האמת העצה לזה היא 'תרומה' להיות מורם ומופרש מן אנשים אפילו 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו' אפילו מהטובים. ענה ואמר הרבי מווארקא: אף דרכי רמוזה כאן בתורה, 'ויקחו לי תרומה' – מאת כל איש אשר ידבנו לבו, ליקח תרומה מכל אחד ואחד, להתחבר עמהם וללמוד מהם.

ברש"י: לשון נדבה והוא לשון רצון טוב: גביר גדול – אבל קמצן – בא אל הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע מרדומסק ורצה לתת "פדיון" סכום גדול של מעות. לא רצה הרה"ק לקבל ממנו את המעות. על שאלת המקורבים מדוע לא רצה לקבל את הכסף, השיב להם: אילו הייתם רואים באיזה שמחה לקח בחזרה את כספו לא הייתם שואלים אותי למה לא חפצתי לקבל...

מפרש רבי יוסף קארו זצ"ל: מהו הסימן של 'איש אשר ידבנו לבו' – שנתינתו היא ברצון ובנפש חפוצה, כאשר הוא בעצמו יפנה ויבקש מגבאי הצדקה 'תקחו את

עצמו כלפי חוץ כעני, כדי שלא יבקשו ממנו צדקה, ועליו נאמר 'אשר ידמנו לבו'. והשלישי אינו נותן צדקה מפני שחושש שלא יוותר לו מעות למחיתו, ועליו נאמר 'אשר ידפנו לבו', שהוא הודף מלפניו את גבאי הצדקה, אולם על שלושתם נאמר בפסוק 'תקחו את תרומתי', כדי לזכות גם אותם אפילו שלא ברצונם.

הרה"ק ה"אבני נזר" זי"ע אומר: שהשראת השכינה על בני ישראל, שהיתה צריכה לבוא על ידי המשכן, אפשר היה להשיגה על ידי אהבה לטהרה וכיסופים עזים להידבק בה'. אולם אהבה אינה באה על ידי צו, כי אם על ידי רצון טוב. ולכן באו תרומות למשכן 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו': מנדיבות לב ולא על ידי כפייה ולחץ.

ה"חתם סופר" זצ"ל אומר: מובא בחז"ל: כתיב 'לה' הארץ ומלואה', וכתוב 'והארץ נתן לבני אדם' – כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. אם כן, הכל להקב"ה והתורמים אינם נותנים אלא נדבת לבם הטוב. אבל מי שאינו נותן בלב שלם, כאילו אינו נותן ולא כלום, כי הכל שלו יתברך.

וזה 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי'. היינו: מאת נדיב לב אתם לוקחים את תרומתי, כיון שהוא נותן בלב שלם, אבל הכילי שאינו נותן בלב שלם, ממנו אין אתם לוקחים כלום. וזה כוונת המדרש: 'זה יתנו' – הראה לו הקב"ה למשה כמין מטבע של אש, היינו: לפי גודל אש אהבת ה' אשר תוקד בלב האיש המתנדב – כך גודל מידת הנתינה שלו. ולכן 'העשיר לא ירבה' – כי לא בגודל הסכום העיקר, אלא כפי מידת ההתלהבות בנתינת הצדקה.

בשם רבי רפאל האב"ד האמבורג זצ"ל: לכאורה מה מוסיף כאן הכתוב, הרי כבר נאמר קודם 'ויקחו לי תרומה' –? ואפשר לומר על פי חז"ל: אמר רבי אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה, שנאמר 'והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם'. וזו כוונת הכתוב: 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו' – אף כי נדב לבו לתת את תרומתו, מצוה יותר גדולה היא לעשות לצדקה, 'תקחו את תרומתי' – מאחרים, כי גדול המעשה יותר מן העושה.

הגרי"א מפרש את הפסוק: 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו' – ויגיד - 'תקחו את תרומתי'.

צריך להבין שייכות התורה לפסוק זה שמדבר על תרומת המשכן.

אומר הרה"ק ה"שפע חיים" זי"ע: הפסוק בא להורות לבנ"י, שלא ידמו בהקמת המשכן שכעת הרי יזכו להשראת השכינה, ויראו את הכהנים בעבודתם ולוים בדוכנם, ויחשבו שלכן לא צריכים יותר לעסוק בתורה, הם ישכחו את דברי הרמב"ם שאין מבטלין תיבנות של בית רבן לבנין ביהמ"ק, ואת דברי הגמ' שגדולה ת"ת יותר מבנין ביהמ"ק, וכשיבוא משיח לא יתנו לילדים ולבחורים לסייע בבנין ביהמ"ק אלא ישלחו אותם לביהמ"ד ללמוד תורה.

לכן רמזה תורה שאף שנצטוו ישראל להביא תרומה לבנות משכן לה' בו ישרה שכינתו בין בני ישראל, ושבאותו יום שנבנה היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, צריך לזכור שהתורה ניתנה למ' יום חשובה ושקולה כנגד כולם.

בעל הטורים: 'ויקחו לי' - 'לי' עולה מ' היינו עין יפה אחד מארבעים. 'מאת כל' - 'כל' - עולה נ' היינו בינוני א' מנ'. 'מאת כל' - ר"ת עולה ס' היינו עין רעה א' מס'.

בכת"י מהגאון רבי אהרן גרוטוואל מחכמי פרנקפורט [הובא ב"מוצא שלל רב"]: והנה המקובלים הביאו שעין יפה אחד מארבעים הוא כנגד שם הוי"ה ברוך הוא, שהוא רחמים גמורים, ובינוני אחד מחמישים הוא כנגד שיתוף מידת הרחמים למידת הדין. ועין רעה - שהוא אחד משישים, זהו כנגד מידת הדין.

זו ג"כ כוונת רש"י באומר: 'לי לשמי', כלומר: שהתרומה הנרמזת בתיבת 'לי', כלומר, התרומה בעין יפה - הוא לשמי, דהיינו כנגד שם הוי"ה ב"ה שהוא רחמים גמורים.

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: (כה ג)

החיד"א בספרו "נחל קדומים": כותב: דוק ותמצא שכל תרומות המשכן וכליו הנמנות כאן כתובות בוא"ו החיבור: 'זהב וכסף ונחשת ותכלת' וגו' עד 'ועצי שטים'. ומ'שמן למאור ואבני מילואים' נכתב בלי וא"ו החיבור, לבד מסוף הפסוק לפי חוקי הדקדוק. מה כוונה בדבר?

תרומתי' - לא כן מי שהגבאים צריכים לרוץ אחרי ולהתחנן על תרומתו.

ברש"י: ג' תרומות אמורות כאן. אחת - שנעשו מהם האדנים. ואחת - תרומת המזבח לקנות מהן קרבנות ציבור. - שניהם בקע לגולגולת - ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד.

ה"כלי יקר" מדייק בלשון הכתוב: ששתי התרומות הראשונות מתייחסות לה', 'ויקחו לי' - לשמי' תקחו את תרומתי', אולם בשלישית נאמר 'וזאת התרומה אשר תקחו מאתם' - מהתורמים.

ההסבר הוא: שתיים הראשונות היו בקע לגולגולת, 'העשיר לא ירבה והדל לא ימעט', לא היה איפוא מקום להתפארות ולהתנשאות של האחד על השני, תרומתי גדולה מתרומתך - תרומה כזו הקב"ה נותן את שמו עליה. גם מה שנעשה משתי התרומות דומה אל התרומה: מהראשונה נעשו אדנים, שכולם היו שווים במהותם ובצורתם, וזה יסוד הבנין ומסמלים את מידת הענוה. והענוה היא יסוד הבנין אשר עליו בית ישראל נכון. ויש במשמעותם אדנות ושררה, כי כל מי שמשים עצמו כאסקופה הנדרסת למטה נעשה אדון למעלה. ולכן נאמר בתרומה זו "לשמי".

מן התרומה השניה הביאו קרבנות ציבור, תמידים שהיו גם הם שווים כל יום, ו'זבחי אלקים רוח נשברה'. היינו תכלית הזבחים להביא את האדם לידי רוח נשברה. ולכן נאמר בה 'תרומתי'.

אולם התרומה השלישית שכל אחד תרם לפי נדבת לבו והיה בה מקום להתפארות, לגאווה ולהתנשאות של "נדבנים" מסוג ידוע על גודל התרומה ומטרת התרומה, עליה לא ייחס הקב"ה את עצמו, אלא - 'וזאת התרומה אשר תקחו מאתם'.

ברש"י: י"ג דברים האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה.

ומקשים, הרי ט"ו הם? ונראה לומר בפשטות כתוב בספר "דבש וחלב": ששמן למאור ובשמים לשמן המשחה אינם נחשבים כצורך למלאכת המשכן ולא לבגדי כהונה, אלא נצרכו אחר גמר מלאכת המשכן וכליו.

בעל הטורים: תרומה אותיות תורה מ', שהתורה ניתנה למ' יום.

וז"ש 'וזאת התרומה' – כלומר הרי הינך רואה שצויות להביא תרומה גם מינים זולים יותר, ומדוע? משום שרוצה אני ש'תקחו מאתם' – מכללות עם ישראל, ולכך אני מצוה על 'זהב וכסף ונחושת וכו', כדי לזכותם שיוכלו כולם להביא תרומתם בלב שלם.

ה"חתם סופר" זצ"ל אומר שבאותיות של שלש מילים אלו יש רמז נפלא על הימים שבהם קוראים בתורה במשך כל השנה. ז – יום השביעי, שבת. ה – יום חמישי. ב – יום שני. כ – כפורים, יום הכיפורים. ס – סוכות. פ – פסח. פורים. נ – נרות [חנוכה]. ח – חודש. [ובכלל זה ראש השנה שחל בר"ח]. ש – שבועות. שמיני עצרת, שמחת תורה. ת – תענית. ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע אומר: יש שלש מיני צדקה: א. מי שנתן בריא. ב. מי שנתן כשהוא מפחד שיש סכנה עליו. ג. מי שמצוה מחמת מיתה, שאומר לאנשים תנו כך וכך. וזה רמז במדרגותיהם: **'זהב'** ר"ת: זה הנותן **ב** ריא. **'כסף'** ר"ת: כ שיש **ס** כנה פחד. **'נחשת'** ר"ת: נ תינתן ל חולה **ש** אמר **ת** נו.

ב"שיחתן של עבדי אבות" מביא שהרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע אמר: שהרה"ק מאפטא זי"ע אמר שבפרשת תרומה יש יום השוק בשמים, מזהב כסף ונחושת המוזכר בתורה בפרשת תרומה.

ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: (כה ד)

רבינו בחיי כותב: לא מצינו משי בנדבת המשכן, לפי שהוא יוצא מגוף השרץ, שהוא התולעת, ולא הוכשר למלאכת שמים אלא דבר טהור, וכעין שאמרו בתחש, וצבע התולעת שני אינו מגוף התולעת אלא מתוך הגרגרים שהתולעת בתוכו עכ"ל.

ה"חתם סופר" זצ"ל בתשובות [או"ח ל"ט] תמה תמיהה גדולה על מנהגינו ז"ל: צריך לי עיון גדול איך מצאנו ידיו ורגליו בכל צרכי ביהכ"נ שאנו עושים ממש, והוא תולעת הטווה חוטים כמו קורי עכביש? ועיי"ש שהאריך בזה.

הענין הוא לפי תרגום יהונתן על הפסוק: 'והנשיאים הביאו' – שהענבים הביאו אבני שוהם ואבני מילואים מפישון, ואת הבושם ואת השמן מגן עדן. וגם בגמרא יומא: "תנא נשיאים ממש וכן הוא אומר נשיאים ורוח". וזהו 'ויקחו לי תרומה' – לי משלי, היינו שיקחו ממני תרומה. ו'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', - גם כן – 'תקחו תרומתי. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת וכו' ועצי שטים'. ואחר כך מתחיל 'שמן למאור וגו' ואבני מילואים' – תרומת ה' מה שהענבים הביאו.

כ"ק האדמו"ר מאחמסטרייבוקא נ"י. זי"ע אמר לתרץ שאלת החיד"א, שמתחילה נחשבו כל המינים שהיו צריכים אל עצם הקמת המשכן, לכך נתחברו ונתקשרו כולם בוי"ו המוסיף, כי כולם שייכים זה לזה, אבל 'שמן למאור' שאינו דבר שמשמשין בו להקמת המשכן, אלא הוא צורך עבודה שעשו אח"כ במשכן, ממילא מתחיל עתה בדבר חדש לכך לא נאמר בו וי"ו, וכן 'אבני חושן ואפוד' שהם רק לצורך בגדי כהונה ולא לבנין המשכן, על כן הם גם כן דבר חדש בלי שייכות אל הקודם ולכך נאמר בלא וי"ו.

שואל רבי יוסף חיים זצ"ל מבגדד בספרו "אדרת אליהו": המלה 'מאתם' לכאורה מיותרת, שהלא גם אילולא נאמר היינו מבינים שמאתם באה התרומה? עוד הקשה: מפני מה ציוה השי"ת להביא ט"ו מינים של תרומות – זהב, כסף, נחושת, עורות אילים וכו' וכו', ולכאורה היה לו לצוות על ישראל לעשות את כל המשכן מזהב שהוא המובחר מכל, או לכל הפחות מזהב וכסף בלבד, ומדוע ציוה שיביאו גם מסוגים זולים יותר?

ומתוך: שהרי מדובר היה בציבור גדול שנדב לצורך הקמת המשכן, ובתוך עם רב כזה אי אפשר שיהיו כולם שווים לטובה בנתינת התרומה, כי יש אשר יתנדב בשמחה, בטוב לבב ובזריזות, ואילו יהודי אחרי נודב בעצלתיים ולבו בל עמו. ורצה השי"ת שתהיה הנדבה מכולם בשמחה ובטוב לבב, ולכן ציוה שהנדבה תהיה מכמה מינים, ביניהם מינים זולים כנחושת וכיו"ב, ומעתה ודאי יביאו כולם בלב שמחה, כי מי שצרה עינו להביא כסף וזהב – יביא נחושת, שמחירו זול מאד, ונמצא שלכולם יהיה חלק בנדבת הרצון והשמחה.

שמח, דלפי ששימש רק לרצון ה' בלי שום עירוב אחר ומיד נגזר, לכן יש בו שמחה.

וכן יש לפרש לשון הפייט בסדר העבודה [שאומרים ביוכ"פ]: שש ועירה דם הפר ודם השעיר, שי"מ לשון שמחה, ומהי השמחה, רק דהפר היה מכפר עליו ועל ביתו והיה לו בזה מעין דמעין נגיעה עצמית, אבל כשמערבין למתן קרנות שעיר העם עם פרו למתן דמים ביחד, שוב אין זו לכפרה פרטית שלו, והוא כמצטרף עם קרבן הציבור. ודפח"ח.

'ועצי שטים' – ברש"י: ומאין היה להם במדבר, פירש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם וכו'.

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע אמר: שבספר "דברי דוד" [מהט"ז ז"ל] מקשה שמא קנו בארצות אחרות כמו שאמרו חז"ל שקנו מאכלים מתגרי אומות העולם עי"ש. ואמר הרבי שאין לתרץ שצריכין היו להיות דרך גדילתן כדאי' בגמ' עצי שטים עומדים, שעומדים דרך גדילתן, כי הלא אפשר היה להם לקנות ארזים שלמים. ותירץ הרבי ז"ל: אני חושב שאפשר שצריך להיות לשמה, דכתיב 'ויקחו לי' - לשמי, וכן כתיב 'ועשו לי מקדש', ולכן נטע אותם יעקב כדי שיהיה לשמה ויוכלו להשתמש לבניית המשכן.

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: (כה ח)

פירשו בכל הספרים [ה"תולדות", ה"מאור עינים", הרבי מלובלין וה"מאור ושמש" ועוד] 'ועשו לי מקדש' – רצ"ל שצריכים ישראל לזכך ולקדש עצמם להיות טהורים ונקיים מכל דבר רע, ועל ידי זה 'ושכנתי בתוכם', בתוך כל אחד ואחד, שאז יוכל הקב"ה למצוא מקום ראוי ומוכשר לשכון בהם.

הרבי מלובלין זי"ע ב"דברי אמת" מבאר שעשיית המקדש הוא על ידי שידע האדם בעצמו שהוא מצד עצמו בודאי אינו ראוי שישכון בו השי"ת, כי מתוך מחשבה זו יבוא להיות שפל רוח, והרי כתיב 'אשכון את דכא', על כן זה עצמו הוא העצה שעל ידי זה יהיה ראוי לשכון בו אור ה', 'ושכנתי בתוכם'.

הבעל הטורים כותב: 'ושכנתי' רמז לבית ראשון ושכן ת"י שנים, ושני ת"כ כנגד בית שני שהיה ת"כ שנים.

וערת אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: (כה ה)

ברש"י: מין חיה ולא היתה אלא לשעה. והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגונא ששש ומתפאר בגוונים שלו.

המהר"ל דיסקין זצ"ל מסביר: שהיה קשה לרש"י התרגום של המילה תחשים. כי אם אנו מוצאים שבעלי חיים שונים יש להם שמות אחרים בתרגום כגון: שור או כבש – תור או אימר. ואקו ודישון ותאו וזמר – ויעלא ורימא ותור בלא ודיצא. והדבר מובן, כי בארמית יש לבעלי חיים הללו שמות אחרים מבלשון הקודש. אבל אם ה"תחש" לא היה מעולם ולא נברא אלא לשעה, לצרכי המשכן, מנין איפה בארמית שם אחר לו מאשר בלשה"ק, ולמה זה בתורה נקרא "תחשים" ובתרגום "ססגונא"? ולכן אם רש"י אומר קודם "ולא היתה אלא לשעה" מוכרח מיד להוסיף "והרבה גוונים היו לה", לפיכך מתורגם "ססגונא". היינו שהשם "ססגונא" בתרגום זה אינו של העצם של תחשים בארמית, אלא שם תואר – ששש ומתפאר בגוונים שלו.

ה"עברא דדשא" מביא דברי ה"חידושי הרי"מ" זי"ע: שהיו צדיקים גדולים שהיו מתפארים במעשיהם הטובים, וזה הוא התחש שהיה במשכן, כי למה היה צריך במשכן דווקא עורות תחשים, אלא שהצדיקים שלא היו נוגעים בעצמם היו יכולים להתפאר ולשבח את עצמם, וזה הוא ענין תחש ששש ומתפאר בגוונים שלו, וזה היה נצרך למשכן, שזה הוא מכסה טוב שנראה כמו גאות. ע"כ דבה"ק.

ואומר: שמדויק היטב ע"פ דברי רש"י שכתב שלא היתה אלא לשעה, דהיינו שלהתפאר ולהשתבח יכול רק מי שכל כולו לשם מצוה לעבודת בוראו, בלי שום נגיעה עצמית, כמו התחש שלא נוצר אלא על מנת לשרת במשכן, כי אפילו התחש שהיה יפה עד מאד אילו היה בו צורך נוסף לא היה יכול להתפאר בגוונים שלו.

וכן יל"פ ענין השמחה שהיה לתחש, ששש ומתפאר בגוונים שלו, הוא גם כנ"ל, דמשום שהיה רק לצורך מצוה ולא נתערב בו שום מטרע נוספת היה שש ושמח, כי דבר שהוא כולו לשם שמים מביא שמחה. וכן איתא במדרש על אור הגנוז שגנוז הקב"ה לצדיקים לעתיד לבא וכו', וכיון שראה אור שהוא גנוז לצדיקים

כמו כן הוא הענין אצל האדם, עתה במצבנו שאנו נמצאים בגלות ואין לנו משכן, מבקש השי"ת מאתנו שכל אחד יעשה בחינת משכן במוחו, היינו שיקדש דעתו ומחשבותיו, ועי"ז ישיג בחי' אלוקית על כל אבריו, שיעשו כולם רק רצונו ית'.

אומר הרבי מקאצק זי"ע: 'בתוכם' נאמר ולא 'בתוכו', ללמדך שכל אדם חייב לבנות את המשכן בלבו, והקב"ה שוכן בתוכם.

הרבי ה"לב שמחה" זי"ע מביא: דאי' ב"שפת אמת" 'ועשו לי מקדש' – בימי המעשה, 'ושכנתי בתוכם' – בשבת. וכן הגיד הרבי מקאצק ז"ל כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת כפי שמתנהג האדם בימי החול כן הוא בשבת שאחר כן, 'ועשו לי מקדש' לי לשמי בית קדושה בימי החול אז 'ושכנתי בתוכם' בשבת. אי' בזוה"ק במדרש הנעלם 'ושכנתי בתוכם' דא רזא דתפילין, וחשבתי הענין כעין דאי' במד' פליאה אין מניחין תפילין אלא בשבת, וי"ל הפי' שהשבת עצמה היא האות בבחי' תפילין, וכעין זה ושכנתי בתוכם בשבת כנ"ל ודא רזא דתפילין.

ברש"י: ועשו לשמי בית קדושה.

בספה"ק "תולדות יעקב יוסף" הקשה: הלא התרי"ג מצוות הם נאצלות מעצמותו ית"ש, וכמו שהוא ית"ש נצחי וקיים לעד כך גם תרי"ג מצוותיו הן נצחיות וקיימות בכל דור ודור, ואם כן צריך להבין, כיצד אפשר לקיים בזמננו את המצוה של 'ועשו לי מקדש' שהיא מהתרי"ג מצוות. ויתירה מזו, שהרי אף לפני לא יכלו לקיימה אלא רק בזמן שבנו את ביהמ"ק, אך לאחר שכבר היה קיים שוב לא יכלו לקיימה, וא"כ איך ימצאו תרי"ג מצוות בכל דור. [ועיין גם באוה"ח הק' שעמד בזה הענין ובמה שמבאר שם].

ומתרץ ה"תולדות": שבזמן הזה מקיימים מצות 'ועשו לי מקדש' ע"י הנחת תפילין. כי המשכן היה בתבנית צורת העולם, וכל מה שיש בעולם יש בנפש האדם, ואם כן נמצא שהאדם הוא בתנית המשכן. וכשם שהמשכן היה מקום מוכן להשראת השכינה בעוה"ז, כך צריך האדם להכין את לבו ומוחו להשראת השכינה. וזה נעשה ע"י מצות תפילין, כמ"ש הב"י בטו"ח [סי' כ"ה] בשם רבינו יונה, שטעם הנחת תפילין בראש כנגד המוח ועל הזרוע נגד הלב, הוא כדי לשעבד את

הרה"ק ה"דבר חיים" זי"ע מנדבורנה מוסיף על זה: דלכן נאמר 'ושכנתי בתוכם' בלשון רבים, רצ"ל באלו שני המקדשים אשכון ת"י ות"כ שנים. והטעם – 'ועשו לי מקדש' משום שנעשו בידי אדם. אבל הבית השלישי העתיד להבנות במהרה בימינו אשר יהיה עשוי בידי שמים, הוא יהיה קיים ועומד לעולם ועד אכי"ר.

הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע מבאר: כי עיקר בניית המשכן והכלים נעשה מהשתוקקות לבות של ישראל אל השי"ת, וכפי ערך ההשתוקקות שהיתה אז באיש ישראל בעת נדבת לבו, כך זכה שייעשה מנדבתו חלק במשכן כפי ערכו, היינו האדם שהיתה השתוקקות לבו גדולה מאוד, זכה שמנדבתו יעשו הארון הנמצא בקודש הקדשים, ומי שהיתה ההשתוקקות שלו פחותה קצת, זכה לקדושה קלה מזו במנורה או בשולחן, ומי שהיתה השתוקקותו יותר פחותה מזה ניתנה נדבתו לקרשים, ואם היתה אף פחותה יותר ירדה נדבתו לקדושה הפחותה מזו בחצר המשכן וכדומה, כי הכל מיתלא תלי לפי ערך נדבת הלב, בה במדה נעשתה נדבתו חלק במשכן, אמנם אלו האנשים שנתנו נדבתם בלא שום התעוררות הלב, על נדבתם נאמר 'והמלאכה היתה דים והותר', שלא זכו שתכנס נדבתם כלל לתוך המשכן.

הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע אמר את מה שכתב השל"ה הק' בפ' תרומה וז"ל: ועם זה נוכל לבאר הפסוק 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' דקשה 'בתוכו' הו"ל, אלא 'בתוכם' פי' בתוך מחשבתן של העושים אשכון, שהוא המשכן הפנימי הנסתר, עבלה"ק.

ויש להבין מדוע ציוה השי"ת שיהיה המשכן במוחו של האדם דוקא? אלא הענין הוא, כי ציווי המשכן היה אחר חטא העגל, דבאמת בעת הגיעם למעמד הנשגב והנורא של קבה"ת, פסקה זוהמתן של ישראל, ולא היו צריכים לעשות משכן שהוא מקום מיוחד להשראת שכינתו ית' כי אז היתה התגלות אלוקותו אצל כל אחד ואחד, באותה בחינה שיהיה במהרה בביאת גואל צדק כדכתיב: 'ומלאה הארץ דעה את ה'', ורק אחרי שחטאו בעשיית העגל ושוב נתגשמו מאד, נעשה פירוד גדול בינם לבין ה', ולזאת ציוה השי"ת לעשות משכן מיוחד להשראת השכינה שעל כל פנים שם תהיה התגלות אלוקית, ועל ידו ישאבו ישראל רוח טהרה וקדושה שיוכל לשרות על כל אחד בחי' שכינתו ית'.

ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים, שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך". וכ"כ התוס' במסכת שבועות בשם מד' תנחומא. ועיין עוד בהמשך דבריו מש"כ ליישב לפי"ז.

אומר הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב זי"ע: חובת אדם מישראל להכניס את הקדושה לביתו הפרטי, שהחיים הפרטיים ההווה ואוירו של הבית יהיו רוויים ומלאים קדושה. 'ושכנתי בתוכם' – הבית יהיה משכן ה'.

בספה"ק "אמרות טהורות" הביא מש"כ בספה"ק "ראשי בשמים": יש להבין אומרו 'ועשו' ולא 'ועשית' כמו שאמר בכלי המשכן?

ומבאר הענין, כי הנה אמרו חז"ל שאילו היה משה רבינו בעצמו בונה המקדש לא היה יכול להיחרב, ועוד אמרו: כי בחורבן ביהמ"ק שפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים ועי"ז ניצלו בני ישראל, ונמצא שאילו היה משה רבינו עושה המקדש ולא היה יכול להיחרב – לא היה הקב"ה יכול לשפוך חמתו על עצים ואבנים אלא על שונאי ישראל [בלשון סגי נהור] עצמם ולא היתה להם תקומה ח"ו, על כן אמר הקב"ה 'ועשו' לי מקדש' דייקא, שלא יעשה אותו משה עצמו אלא בני ישראל יעשו את המשכן, ועי"ז יוכל ה' לשפוך חמתו על עצים ואבנים ותהיה תקומה לבני ישראל, ועי"ז 'ושכנתי בתוכם', שיוכל השראת השכינה לשכון תמיד בכל הדורות בתוך בני ישראל. כ"ק האדמו"ר מרחמסטריווקא זי"ע מארה"ב סיים מאמר זה באומרו: "דאס איז גאר א הויכע ווארט".

ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו: (כה ט)

הרב אב"ד קוטנא זצ"ל בספרו "מקרא מפורש" מבאר עפי"מ דאי' בגמ' בכורות דפריך הש"ס למ"ד דבידי אדם אי אפשר לצמצם, מכלי המשכן – וכפי שפירש רש"י דאמר רחמנא 'ועשית שולחן' אלמא צמצמו יפה ועשאוהו באמותיו מצומצמות. ומתרצת הגמ': דרחמנא אמר עביד כפי היכולת, אבל השי"ת שבידו לצמצם כחוט השערה הראה בצמצום.

ולזה בא הקרא 'כ כ ל אשר אני מראה' – בכ"ף הדמיון, דאינו לגמרי בשוה, דהרי בידי אדם אי אפשר לצמצם.

בגמרא: משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן. אומר הרה"ק ה"שם משמואל" זי"ע בשם אביו ה"אבני נזר"

הנשמה שבמוחו ואת תאוות ומחשבות לבו לעבודת הבורא ית"ש. ע"כ. נמצא שבזה מקיימים מצות 'ועשו לי מקדש' להשרות את השכינה בעולם הזה, גם בזמן הזה. עכתוד"ק.

הרה"ק ה"באר יעקב" מנדבורנה זי"ע [יו"ד ז' באדר] כתב לבאר באופן נוסף, עפי"י דברי האלשיך הק': 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' – 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', שהם בעצמם יהיו משכן ומדור של השכינה, כי היכל ה' המה. ע"כ. הרי שאף בלי התפילין, מצות 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' היא להשכין את השכינה הקדושה בתוך כל אחד ואחד מישראל. ומצוה זו קיימת בפועל בכל עת ובכל דור וגם בזמן הזה.

וכתב שעוד י"ל: עפי"י הידוע מצדיקים ומספה"ק, אשר ביהמ"ק השלישי הולך ונבנה בשמים ע"י התורה ומצוות שבנ"י מקיימים בכל יום ויום כמ"ש בספה"ק "ערבי נחל": "הענין הוא ביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו, יבוא מן השמים בית אש, וזה הבימ"ק אנו בונים תמיד וכל ישראל יש להם חלק בו, ובכל תורה ובכל מצוה נבנה קצת בנין באותו ביהמ"ק".

וכן איתא נמי בספה"ק "זרע קודש" זי"ל: "שבכל יום כשאדם עובד אותו ית"ש, הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים וביהמ"ק, יש בונה ביום אחד שורה שלימה ויש מניח למשל לבינה אחת, כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום עד שיהיה נבנה בשלימות במהרה בימינו. וכן שמעתי מהרב הקדוש מורינו הרב אלימלך זצ"ל, שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאים את כלי ביהמ"ק, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות, ופעם אחת אמר שנפלה בית טומאה אחד בצורה גדולה מאד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב, שכשהרב מורינו הרב יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפילת שמונה עשרה מתפילת מנחה, מפיל כל מה שבונים. והבנתי דבריו הק', שמפיל זה ע"י שע"י תפילתו בונה חומות ירושלים וביהמ"ק, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל", עבלה"ק.

וא"כ לפי דברי קודש אלה מובן היטב, שבזה מקיימים 'ועשו לי מקדש' גם בזמן הזה, שהרי ע"י התורה והמצוות שעושים בונים בפועל ממש את ביהמ"ק השלישי שיירד ויתגלה במהרה בימינו, וכמ"ש רש"י במסכת סוכה [מא]. "מקדש העתיד שאנו מצפין, בני

את חבירו שלא יתרשל מקביעות הלימוד, לכך בארון הרומז לתורה נאמר "ועש"ו", להורות כי לימוד התורה צריך להיות ברבים, עם חברים.

בגמרא סנהדרין [כט] מנין שכל המוסף גורע שנאמר אמתים וחצי ארכו. ופירש רש"י דבלי האל"ף של 'אמתים' – היה נקרא 'אמתים', וכשנתוסף אל"ף בראשו נגרע ונעשה רק שתי אמות. והמהרש"א מקשה כמה קושיות על פירוש רש"י עי"ש.

אומר הגר"א זצ"ל: ונראה לבאר באופן אחר, דהנה אם היה נגרע הוי"ו של 'וחצי', היה משמעו אמתים חצי ארכו, ששתי אמות הוא חצי ארכו, וכל ארכו הוא ארבע אמות, וכשנתוסף וי"ו בראש המלה 'וחצי', אז משמעו רק שתי אמות וחצי, נמצא שהוספת הוי"ו גורעת את המדה.

הרה"ק ה"אמרי מנחם" מאלכסנדר זי"ע מביא: יש מקשים

אחרי כי שלשה ארונות עשה בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ, למה עשה עיקר מהאמצעי שהיה של עץ לקרותו ארון עצי שטים ולא ארון זהב שהוא חשוב יותר?

ומתרץ שי"ל שקרא לארון על שם העץ הפחות, לרמז שאע"פ שלפעמים צריך האדם להחשיב את עצמו במדרגה רמה, בחי' זהב, כמ"ש 'ויגבה לבו בדרכי ה', עם כל זה בפנימיות הלב צריך להיות בעיני עצמו במדרגה שפלה ופחות, בחי' עץ, כי כך היא דרכה של תורה, שאלמלי כן אינה מתקיימת אצל האדם. עיי"ש באורך באות כא.

אמר הרה"ק המהר"ש מבעלזא זי"ע: שעל כן לא היו המדות בארון שלימות, לרמז שעל ידי התורה מבינים שעדיין לא הגיעו לשלימות ההשגה, ויש עוד יותר ויותר.

הרה"ק ה"זרע קודש" זי"ע מבאר, כי הנה אמרו חז"ל: אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, ורמז לזה שטי"ם שהוא לשון שטות גימטריא שט"ן, להורות שההולך אחר השטן והיצה"ר עושה דבר של שטות.

והעצה להנצל מהיצה"ר והשטות הוא ע"י לימוד התורה, כאשר אמרו רז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו

זי"ע: מקדש נקרא מצד ישראל שהם מתקדשים ופורשים מן החומריות, והוא דיבוק ישראל באביהם שבשמים ממטה למעלה. ומשכן נקרא מצד השם יתברך השוכן בתוך עמו ישראל, והוא הדיבוק מלמעלה למטה. והיה המקום הוא מקום חיבור ממטה למעלה ומלמעלה למטה, על כן הוא נקרא בשני השמות והבן.

ברש"י: וכן תעשו לדורות.

אומר הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע: התורה מפרטת בפרשתנו את סדר מלאכת המשכן וכליו, את הקודם ואת המאוחר: בתחילה – הארון, אחר כך הכפורת, אחרי כן שני הכרובים וכו'. ולפני שהיא באה לפרש את סדר הדברים אומרת התורה: 'וכן תעשו' – לדורות. גם אתם בני הדורות הבאים, בגשתכם לעבודת הקודש, תעשו דוגמת מלאכת המשכן: לכו ממדריגה למדריגה – אל תקדימו את המאוחר ואל תאחרו את המוקדם.

ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: (כה י)

כותב רבינו בחיי: לכך תמצא בפרשה זו של ארון כל האותיות חוץ מן אות ג'! שרצתה התורה להעלימה כאן להעלאת יסודות הכסא שהם שלש, ובצלאל רמז בחשבון שלש ארונות שעשה, והיו נראין כמו ארון אחד.

אומר האלשיך הק': בכל הכלים נאמר 'ועשית'. ואצל הארון נאמר 'ועשו' בלשון רבים? להורות שכתר תורה אינו ככתר כהונה שזכו להם רק זרע דוד ואהרן, כי התורה נחלת כל ישראל, 'ועשו' בלשון רבים.

עו"א: על השאלה הנ"ל, שינוי הלשון מעשית הארון לשאר כלי המשכן, אפשר לומר על פי מה דאיתא בגמרא אין התורה נקנית אלא בחבורה, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב 'חרב אל הבדים ונאלו', חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, ע"כ. והטעם, לפי שאי אפשר להבין דברי תורה על בוריים אלא בדיבוק ודקדוק חברים, כמ"ש ז"ל שזה אחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, והלימוד ברבים מועיל הרבה לכל עניני הלימוד, הן להבנת התורה, כי מה שקשה לאחד יסביר לו חבירו ולא יבואו לידי טעות, כי כל אחד מחדד שכל חבירו ובאים אל האמת. והן לעצם הלימוד, שהלימוד ברבים הוא יותר בקביעות ובעול בלי הזנחה, כי כל אחד מחזק

כוונתם של זקני הדור. וכדכתיב בעת שמסר דוד המלך ע"ה כל תבנית כלי המקדש לשלמה בנו 'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית', שנכלל בזה גם הכוונה הפנימית של בנין המקדש, שהיא מסורה ביד חכמי הדורות מדור דור, ולכן על אף שכל ישראל נקהלו לחנוכת המקדש, מ"מ שלמה המלך בחכמתו הזמינם ע"י זקני וראשי הדור, משום שרק על פי דעתם אפשר לבנות ולחנך בית המקדש.

וזהו שנקטו חז"ל "ארון שעשה משה", היינו כח מסירת התורה למשה מסיני, וממנו לחכמים שבכל דור ודור, לידע ולהבין "איזה בית אשר תבנו לי", להתעלות על הטבע ולגבור על מגבלות הגשמיות, כי בחינת "אינו מן המדה" – מעל הטבע, הוא דווקא על ידי מסורת מאבותינו וזקני הדורות.

וביתר עומק, ע"פ מה שאמר הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע: שיכל לעשות מופת שיסעו רפסודות העצים בנהר נגד הזרם, אבל אינו עושה זאת כיון שלא יצא מזה שום בעל תשובה, כי כולם יתפעלו מהמופת לזמן מועט בלבד ותו לא, ולכן מה שאנו רואים מקום ארון שלא מן המדה ע"פ החשבון והשכל, לא יגרום לעורר אצלנו ההרגשה העצמית של התגברות והתעלות מהטבע, אם לא על ידי מסורת הקדושה מאבותינו, כח חכמי הדורות.

אמנם כך נהג שלמה המלך ע"ה, שמיד בלידתו היה בן מלך,

וגדל כל ימי חייו עם עצת הזקנים ששמע בבית אביו. אבל דוד המלך ע"ה רוח אחרת היתה עמו, וכדכתיב 'ויבחר בדוד עבדו ויקחהו ממכלאת צאן, מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו', וכל עליותיו מהדרגות הנמוכות היו מתוך ועל ידי הצרות והרדיפות, ומשם נתגדל להיות מלך ישראל, ולכן בשעה שהעלה את ארון ברית ה', לא הקהיל דייקא הזקנים, אלא כל בני ישראל, כי מתוכם נעלה. ועיי"ש בח"ב עמ' צד ותמצא נחת.

עוד כותב ב"עברא דדשא": על דברי הגמרא "אמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה": חודש אדר הוא חודש של פטירת צדיקים כמ"ש כ"ק אאז"ל, עומדים אנו בין ב' אדר – יומא דהילולא של הרבי הבית ישראל זי"ע. וט"ז אדר – יומא דהילולא של כ"ק אאז"ל. הבית ישראל זי"ע, דבריו הק' ותביעותיו עדיין חיים וקיימים אתנו היום,

תורה תבלין. וזה שאה"כ 'ועשו ארון עצי שטים', עז"י לשון עצה ושטי"ם לשון שטות, רצ"ל העצה כנגד הרוח שטות היא לקחת הארון הוא התורה, כלומר ע"י עסק התורה יוכל האדם לשבר ולבטל השטות הבא מכח השטן, וגם יתעורר על ידי לימוד התורה לתשובה, לכן יש להרבות בלימוד התורה, וכתב שם הזרע קודש: "ועיקר חסידות הוא לימוד התורה הקדושה בהתמדה".

בגמרא (מגילה י): אמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה, תניא נמי הכי ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח, וכתביב: 'ולפני הדביר עשרים אמה אורך'. וכתביב: 'כנף הכרוב האחד עשר אמות וכנף הכרוב האחד עשר אמות'. ארון גופיה היכא הוה קאי, אלא לאו שמע מינה בנס היה עומד.

ה"עברא דדשא" מביא את "השפת אמת" שם שהקשה: אמאי צריכים מסורת מהאבות לחשבון פשוט, כפי שעולה מן הפסוקים דאינו מן המדה? ועוד צ"ב לשון הברייתא "ארון שעשה משה", הרי הארון היה היחיד מכל כלי המשכן שנשאר מימות מרע"ה, לא כשאר הכלים ששלמה עשה חדשים, וא"כ אין צריך להדגיש "שעשה משה" מאחר שלא היה מעולם לשון אחר?

וי"ל בהקדם מה דכתיב בחנוכת בית המקדש הראשון – 'אז יקהל שלמה את זקני ישראל את כל ראשי המטות וגו' אל המלך שלמה ירושלים להעלות את ארון ברית ה' מעיר דוד היא ציון'. וצ"ב, הלא כל ישראל נקהלו ובאו לירושלים, כדכתיב 'ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג הוא החדש השביעי', וכמבואר בגמרא, ואמאי לא הקהיל שלמה אלא זקני ישראל וראשי המטות, והם הקהילו את בני ישראל, ולכאורה היה מן הראוי שהוא יזמין את כולם.

וביותר שהרי דוד המלך ע"ה בעת שהעלה את הארון מקרית יערים כתיב: 'ויקהל דוד את כל ישראל מן שיחור מצרים ועד לבוא חמת להביא את ארון האלקים מקרית יערים', וכן בשעה שהעלה את הארון מבית עובד אדום לעיר דוד, כתיב: 'ויקהל דוד את כל ישראל אל ירושלים להעלות ארון ה' אל מקומו אשר הכין לו'. ואם כן בוודאי לא בכדי עשה שלמה המלך כן לשנות ממה שעשה אביו?

וי"ל כי שלמה המלך ע"ה רצה ללמד ולהורות לבני ישראל, שהדרך להביא השראת והתגלות השכינה בתוך העולם הזה, ארון ה', הוא אך ורק על דעתם ועל

במדרש תלפיות: הנה אמות הארון ה' וחצי, "ה" רומזת לה' חומשי תורה והחצי – כי תורה שבכתב היא רק חצי, ותורה שבעל פה משלימה אותה. 'מבית ומחוץ תצפנו' רמז להחזקת תלמיד חכם בין שהוא סגור בבית ובין כשהוא בחוץ שעוסק בפרקמטיא, שיש לו דין קדימה. 'ועשית לו זר זהב סביב' לעטרו, לכבד את תלמידי החכמים. 'ויצקת לו ד' טבעות' הדפוסים של התלמידי חכמים הם ארבעה: פרד"ס. 'ועשית כפרת' – התורה מכפרת, 'ועשית שנים כרובים' שיהיו שניים שניים לומדים בחבורה. חרב על הבדים – שלומדים בד בבד. 'מקשה תעשה אותם' כל דבר הקשה יתקנו. 'כרוב אחד מקצה מזה' על ידי זה שרחוקים אחד מהשני, זה מקשה וזה מפרק, זה בונה וזה סותר, תתברר ההלכה.

בספר "פניני התורה" כתב: הארון מסמל את התלמיד חכם. כל מידותיו בארכו, רחב וקומתו חצאים, אמות שבורות, לרמז לך שתלמיד חכם צריך לדעת כי רחוק הוא מלהיות שלם, עבודתו לא נגמרה ולעולם הוא עומד באמצע, במחצית הדרך. אצל אומות העולם יש מושג: גומר בית הספר, גומר אוניברסיטה, ואצלנו אין מושג גומר ישיבה. אין בכלל בלימוד התורה סוף ותכלית. כשגומרים "וזאת הברכה" מיד מתחילים "בראשית". כשמסיימים התפילה מתחילים "אדון עולם". כשגומרים תהלים חוזרים ומתחילים "אשרי האיש". כשמסיימים מסכת אחת מתחילים מיד באחרת. ולכן חותמות המשניות במסכת עוקצין, הגם שמשמעו הוא עוקץ והרי צריכים לסיים בבי טוב, כי הכוונה היא להדגיש שאף על פי שגמרו משניות אין זה סיום, כי מתחילים מיד מחדש, והראיה עוקצין שזה לא סיום בבי טוב.

וה"עוללות אפרים" אומר: שלכן היו אמות הארון שבורות, למען ידע תלמיד חכם שהוא אינו שלם ולעולם חסר לו החצי האחר. להרב חסר התלמיד ולתלמיד חסר את הרב. והוא שאמרו: אין מוקדם ומאוחר בתורה, היינו, לרב ולתלמיד אין לאחד זכות קדימה ועדיפות על האחר. לפי שהתלמיד מקבל מרבו והרב מתחדד מהתלמיד, כנאמר "ומתלמידי יותר מכולם".

איתא במסכת יומא [בב.]: שבבית שני לא היה ארון רק אבן שתיה. ונחלקו בגמרא אם נגזר הארון או ניטל

ועדיין דבריו מהדהדים באזנינו אפילו עשרות בשנים אחרי הסתלקותו, בבחינת "עצי שטים עומדים לעד ולעולמי עולמים", ובפרט לאלו שזכו עוד להתחמם לאורו בחיים חיותו, וכן הוא אצל כ"ק אאז"ל שתמיד עורר וגער בלבותיהם של ישראל, לעורר יודישע רצונות לבחור ולרצות בטוב. עלינו להתחזק במסורת שבידינו מאבותינו, ועי"ז נוכל להמשיך השראת השכינה וקדושת המשכן גם בזמן הזה, ולהחזיק מעמד עד ביאת גוא"צ בב"א.

בספר "פני יוסף" מסביר את הסיבה למה נאמר בארון 'ועשו', בלשון רבים, - נאמר לא לחכמים לחם ובמשנה באבות: אם אין קמח אין תורה. ושם במשנה: ולא כל המרבה בסחורה מחכים, ורק שותפות של יששכר וזבולון מחזקת ידי לומדי תורה ומרבה חכמה, ומשניהם תצא תורה. הוא שמברכים "בורא נפשות רבות וחסרון" – שברא לכל אחד חסרון, לזה חסרה פרנסה ולזה תורה, והתכלית – "להחיות בהם נפש כל חי", על ידי השותפות שניהם חיים. לכן נאמר בארון 'ועשו' בלשון רבים, לרמז על התורה המונחת בארון, שצריך שתהיה שותפות בו.

בגמרא: אמר רב הונא תשעה וארון מצטרפין. אמר ליה רב נחמן וארון גברא הוא? אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין.

אומר הגר"א: "וארון" ר"ת: ו אחד ר ואה ו אינו נ ראה, והוא הקב"ה מצטרף עמהן.

ה"חתם סופר" זצ"ל כותב: מורי החסיד שבכונה ר' נתן אדלר ז"ל פירש, הארון שהיו הלוחות בו והוא התורה, 'ושני הכרובים אשר על פני הכפורת ופניהם איש אל אחיו' – מרמזים לתלמידי חכמים הנוחים זה לזה בהלכה, 'ופניהם אל הכפורת', להיות כוונתם לכוון האמת הכתובה בלוחות. ו'שני בדי הארון' – מסמלים את מחזיקי התורה, 'כי עץ חיים היא למחזיקים בה', והארון נושא את נושאו – כי לכאורה נראה שהם מחזיקים ומפרנסים את תלמידי חכמים, והאמת היא להיפך, שכל העולם ניזון בשביל חנינא בני. ומקום הארון אינו מן המידה ועומד בנס, לרמז שאין התורה תלויה וקשורה במקום ובזמן, אלא תמיד ובכל מקום ובכל התנאים אפשר לקבוע עיתים לתורה, וזה: עומד בנס.

התורה וזה לך האות אם הוא כהן הרי זה אינו מתקיים נתינת כ"ד מתנות כהונה ופדיון בכור וכו', ואם הוא ישראל הרי אינו יכול לקיים מצות עשה שבהקרבת הקרבנות ודיניהם, אשר רבו מצות עשה שבהם, וכן לוי, ובכללות כל ישראל יקיימו עיקרי התורה, לזה אמר 'ועשו' לשון רבים, ובשאר פרטי תיקוני הארון אמר לשון יחיד, כי לתקן כלי התורה שהם לומדיה ועמליה והכנותיה יכולין להתקיים מאדם אחד.

וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב: (כה יא)

בגמרא יומא: כתיב זר וקרינן זר, זכה נעשית לו זר, לא זכה נעשית זרה הימנו.

כתוב ב"פניני תורה": תלמיד חכם שניחן גם במידות טובות, בסגולות נאצלות ונימוסים יפים, מעלות כל מידותיו כאחד את כבוד התורה, גודל השפעתה ורוח חינוכה מעדנות ומשפורת את האדם ומעשיו. זכה נעשית לו זר, עטרת תפארת, עליה גאותו והוא כבודה. אבל אם תלמיד חכם חסר מידות, התורה לא השפיעה עליו שיהיה לאיש המעלה, בנועם הליכות ובטוהר המידות – נעשית זרה הימנו, מתנכרת לו, שלא יאמרו זו תורה וזה פריה.

אומר ה"בית הלוי" מבריסק זצ"ל: אפשר לומר, דהארון קודש הוא מקום שמונח בו התורה. וכן הוא הת"ח הלומד תורה לשמה ומצוה הוא להחזיקו. ואל יאמר האומר הן די לת"ח אם אספיק לו צורכי מזונותיו שיהיה ליבו פנוי ללמוד, אבל מה לו להת"ח לכבוד, ולמה לי להרבות בהוצאה עבורו שיהיה מכובד, ולזה בא הרמז 'מבית ומחוץ תצפנו' – שיהיה נאה גם מבחוץ, דהני שני החזקות צריך לעשות, אחד מבית, דהיינו שיהיה לו בביתו מה לאכול, וגם שיהיו נאים בעיני הבריות בלבושם ובדירתם ובכל עניניהם.

ברש"י: שלשה ארונות עשה בצלאל, שנים של זהב ואחד של עץ וכו', נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ,

וחפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומחוץ.

בספר "שפתי חכמים" מביא הקשה מהר"ן: מנ"ל לרש"י שעשה ג' ארונות, דלמא לא עשה רק אחד ורק

לבבל. הקשו האחרונים, לכאורה למה לא עשה ארון חדש בבית שני, הלא הוא אחד מכלי המקדש שמצווים לעשותם, ואם תאמר שלא עשו ארון כיון שלא היו לוחות, הלא גם חושן עשו שוב בבית שני אע"פ שהעיקר היה חסר להם ולא היה להם אורים ותומים, מ"מ לבשו הכהן גדול הואיל והוא אחד מבגדי כהונה, ומה נשתנה הארון מהחושן?

כשנפגש פעם הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע עם הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל שאלו הרבי קושיא זו, והשיב רבי חיים עוזר: דאיתא בגמ' [שם] שבעת שנגדו הארון נגדו גם צלוחית של שמן המשחה, ואיתא בתוס' במסכת נזיר [מז]. שאסור לעשות שמן משחה אחר, כיון דכתיב 'שמן משחת קדש יהיה זה לי לדרתיכם', רק זה ולא אחר, ולכאורה בלי שמן המשחה אי אפשר לקדש הכלים, א"כ איך חנכו כלים חדשים בבית שני? אלא בגמרא איתא על הכלים "עבודתם מחנכתם", היינו ע"י שעושים עמם עבודתם מתחנכים.

לפי"ז א"ש למה לא עשו ארון, כי עבודת הארון הוא להחזיק בו את לוחות הברית, א"כ בבית שני לא היו יכולים לקדש את הארון היות שלא היה שמן המשחה, וגם הלוחות שהם עבודתו של הארון לא היו, א"כ היה נשאר כלי חול, ולכן לא עשו ארון חדש, משא"כ את החושן שהיה אחד מבגדי כהונה ונתקדש על ידי הלבשה. ודפח"ח.

בשו"ת "חתם סופר" [יור"ד סי' רל"ו] כתב תשובה לחותנו הגאון רבי עקיבא אייגר זצוק"ל ליישב כיצד בנו את ביהמ"ק השני ללא ארון וכרובים? ומבאר, שהנה נאמר בפסוק 'ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים', והיינו שהארון והכרובים הינם רק מקום לצורך המיועד לדבר עם משה רבינו מבין שני הכרובים. אולם כאשר אין נביא כמשה רבינו הראוי להיוועד עמו מבין ב' הכרובים, אין הארון מעכב ועי"ש בדבריו.

כותב ה"אור החיים" הק' זי"ע: טעם שבארון שינה ה' את דברו הטוב מכל הכלים, שבכולם אמר 'ועשית שולחן' וגו', 'ואת המשכן תעשה', 'ועשית את המזבח' עצי וגו', וגם בפרטי ארון עצמו אמר בנוכח, דכתיב 'וצפית אותו', 'ויצקת לו', 'ועשית בדי' וגו', אולי שרמז שאין גופה של תורה יכול להתקיים אלא בכללות כל ישראל, ואין מציאות בעולם יכול לעשות כל עקרי

והבאת את הבדים בטבעת וגו': (כה יד)

אומר רבי ישראל מסלנט זצ"ל: כיון שהיה הארון נושא את נושאו בדרך נס, בשביל מה היה להם לשאתו, ומדוע נזקקו כלל לבדים? אלא, כשם שבכל מילי דעלמא צריך לבטוח בהקב"ה דוקא בצירוף השתדלות מה, כי אסור לסמוך על הנס, כך הוצרכו גם הכהנים להשתדל בנשיאת הארון בדרך הטבע. זאת, משום שמא יגרום החטא ולא יהיו ראויים לנס כה גדול, שישא את נושאו בלא השתדלות כל שהיא.

בטבעת הארן יהיו הבדים לא יסרו ממנו: (כה טו)

ה"חפץ חיים" זצ"ל כותב: הזהירה התורה שלא להסיר הבדים מן הארון, בשביל שבהם נשאו את הארון, נתקדשו בקדושתו וזכו בכך שיהיו תמיד יחדיו, אף בזמן שאין צורך בהם. וכן במחזיקי תורה, כיוון שהחזיקו תלמידי חכמים בחייהם, זכו להיות במחיצתם לעולם ועד.

וכן לענין המנורה ציוותה התורה: 'עד ירכה עד פרחה מקשה אחת', כי אור המנורה, כידוע, מרמז לחכמת התורה, ועל כן ציוותה התורה שהירך שעלה עומדת המנורה, תהיה מקשה אחת עם המנורה גופה, להורות לנו שמחזיקי התורה יהיו לעתיד בצוותא אחת עם לומדי התורה.

הרה"ק ה"דברי יחזקאל" משינאווא זי"ע כותב: ידוע שתלמידי חכמים מכונים בשם ארון, הרי תמכין דאורייתא מכונים בשם בדי הארון, כי על ידם נישא הארון. ורצונו לרמז: 'בטבעות הארון' וגו' – מוטל על התלמיד חכם לתת לבו ודעתו על המחזיקים אותו ולהשפיע עליהם כל מילי דמיטב, כמאמרם ז"ל: הארון נושא את נושאו.

הרה"ק ה"קדושת לוי" זי"ע שואל מדוע נשתנה הארון משאר הכלים שרק בו צוה הקב"ה שלא יסורו הבדים ממנו, מה שלא מצינו בשאר כלים?

ומבאר כי ידוע שישנם שני סוגי מצוות, יש מצוות התלויות בזמן וואינם נוהגים בתמידות, כמו מצות ציצית ותפילין וכדומה שזמנם רק ביום ולא בלילה, ויש מצוות תמידיות, כמו מצות האמונה, לידע שיש בורא עולם, ולייחד אותו, וכן מצות אהבת השי"ת ויראתו,

שהיה מצופה בזהב כדרך שהצורפים עושים?

וי"ל דבפרשה זו של עשיית הארון, שהיו מונחים בו הלוחות, יש בו את כל האותיות של אל"ף בי"ת, לפי שבלוחות יש את כל התורה, ולכך רומז בפרשה זו האל"ף בי"ת, שהוא כל התורה. לבד מן הגימ"ל שאין בו, ומ"ט אין בו גימ"ל, אלא ודאי לא צריך לרמוז הג', לפי שהארון עצמו היה ג'.

ויצקת לו ארבע טבעת זהב ונתת על ארבע פעמתינו:**(כה יב)**

כותב האבן עזרא וכ"ה בחזקוני: חפשתי בכל המקרא ולא מצאתי פעם שהוא זווית, רק מלשון רגל, 'רגלי עני פעמי דלים' [ישעיהו כו ו]. 'וישם לדרך פעמיו' [תהלים פה יד]. 'מה יפו פעמיו' [שה"ש ז ב]. על כך הוצרכתי לפרש כי רגלים היו לארון, כי דרך בזיון הוא שישב הארון בארץ.

ועשית בדי עצי שטים וצפית אותם זהב: (כה יג)

בגמרא [ב"ק צט]. אמרו: בזמן שעושין רצונו של מקום ופניהם איש אל אחיו, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום ופניהם לבית [ד"ה ב ג יג].

אומר ה"דעת סופר" זצ"ל: נראה לפרש שהכרובים מרמזים לבני ישראל, שצריך שיהיה ביניהם שלום, ועל זה מרמז 'ופניהם איש אל אחיו', שעליהם להיות באחדות, ועי"ז יהיו סוככים על הארון ויגינו על התורה.

אבל אם אינם עושין רצונו של מקום, מוטב שיהיה ביניהם פירוד, כי פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם [סנהדרין עא]. וזה מה שאמרו בגמרא בזמן שאין עושין רצונו של מקום ופניהם לבית, מוטב שיהיה ביניהם פירוד.

אומר ה"נחלת צבי": לא נאמר "זהב טהור", כמו שנאמר אצל הארון – כי הארון, שהוא סמל לתלמיד חכם, צריך להיות זהב טהור, כלומר, בלי שום פנייה ופגם, רק כולו לשמה. אולם הבדים מרמזים למחזיקי התורה, לתומכיה, כאן אפשר אפילו שלא לשמה, אף שאינם זהב טהור רצויים הם לפני המקום. כי סוף סוף מהנה הוא את התלמיד חכם, תומך בלומדי התורה ועוזר בהפצתה, וכמו שאמרו חז"ל האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, או שאהיה בן העולם הבא הרי זה צדיק גמור. לכך נאמר 'זהב' ולא זהב טהור.

שהן מצוות שיש לקיימם תמיד בכל עת ובכל שעה, ואינם תלויים בזמן.

והנה בתוך הארון היו מונחים הלוחות שהיה כתוב בהם עשרת הדברות, מצות אנכי ולא יהיה לך, שהם שורש דת ישראל, וכוללים מצות אהבת ויראת השי"ת, שהם המצוות התמידיות שיש לקיים אותם בכל עת ובכל שעה.

ולזה צוה הקב"ה דווקא על בדי הארון 'לא יסורו ממנו', להורות כי בכל עת ובכל שעה ורגע צריך האיש הישראלי להיות דבוק ואדוק במצות אלו, ולא להסיח דעת מהם לעולם.

הרה"ק רבי שמעון שלום מאמשינוב – נ.י. זי"ע מבאר: דהנה בסדרא זו 'בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו' – הוא הרומז על העול תורה, כי הקדים המה שאמצעותם נושאים הארון בשומם הבדים על כתפם, הוא בסוד דעול תורה.

והנה 'לא יסורו ממנו' – הוא מפקודין דלא תעשה, והוא הרומז כי עול תורה בל יופסק ממנו כלל, אף כי לפעמים יש מניעה ועכבה שאי אפשר לו לעסוק בעסק התורה ממש, אבל עולה של תורה בל יופסק כלל וכלל, ובכל רגע יחשוב העצה והאופן איך שוב יוכל לעסוק בה בשקידה ולהתמיד בה תמיד.

בגמרא: המסיר בדי ארון לוקה.

שואל ה"משך חכמה" זצ"ל: למה במזבח ובשולחן לא הוצרכו להיות הבדים עליהם אלא שעה שנשאום, משא"כ בארון הוצרך להיות קבועים בו תמיד.

וי"ל דידוע שיטת הרמב"ם דצריכין להדליק נרות שבמקדש גם ביום. וטעם הדבר הוא להראות שאין הקב"ה צריך לאור המנורה להאיר ההיכל, אלא שזה גזיה"כ. והראיה שהרי גם ביום מדליקין אף אף דהיום מאיר, ומזה ילמדו דגם בלילה א"צ לאורה. וכמו כן בארון אין צריכין הבדים לשאת את הארון, כי אחז"ל: הארון נושא את נושאיו, אלא הבדים הן גזיה"כ, ולכן הציווי שגם בעת שמונחים במשכן יהיו בו הבדים להורות דכשם שבעת שמונח הבדים לא נושאים אותו, כן בעת שנושאים את הבדים לצורך הנישוא, שהרי הארון נושא את נושאיו, אלא גזיה"כ הוא.

ועשית שנים כרבים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת: (כה יח)

במכילתא: לפי שמצינו כל כלי בית עולמים שאם אין להם של זהב עושים אותן של כסף, שומע אני אף כרובים כן, תלמוד לומר 'אלהי כסף לא תעשה לך' – אם אינו עושן של זהב הריהם כאלהי כסף.

אומר הרב רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל: הכרובים מסמלים כידוע את הילדים הרכים: "מאי כרוב? אמר ר' אבהו כרביא, שכל בבבל קורין לינוקא רביא". ויש רמז בדבר, כי כשמדובר בחינוך הדור הצעיר, חינוך לתורה ולמעשים טובים, להקים ולקיים את מוסדות התורה אין יוצאים ידי חובה בתשלומים קטנים, בתרומות פשוטות. הנותנות צריכות להיות חשובות, בעלות ערך רב, זהב דווקא.

ברש"י: דמות פרצוף תינוק להם.

מבאר הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: שבא לרמז שגם מי שהוא 'גבוה' ונעלה בהשגתו כעין הכרובים שהיו על הארון, עדיין עליו להכניע את עצמו מתוך הידיעה שאינו אלא 'תינוק'.

המלבי"ם אומר: עשרת הדברות כתובים על שני לוחות אבנים, מחציתם מזה – מצוות שבין אדם למקום, ומחציתם מזה – מצוות שבין אדם לחבירו, ואמרה התורה 'ופניהם איש אל אחיו', מכוונים זה לזה. אי אפשר לקיים מצוות שבין אדם למקום אלא עם המצוות שבין אדם לחבירו, וכן להיפך.

בגמרא: ובמקדש שלמה הוא אומר 'ופניהם לבית', לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום.

אומר ה"פרדס יוסף": 'ופניהם איש אל אחיו' – בעושים רצונו של מקום, שזהו רצונו שידאג כל אחד לאחיו ולזולתו ולא לעצמו ולביתו בלבד. אך "כשפניהם לבית" – שדואגים אך איש לביתו ולעצמו אין זה רצונו של מקום.

בספר "בישישים חכמה" מביא ששמע מהרה"ק רבי שמעון שלום מאמשינוב זי"ע: כתיב 'מקשה תעשה אותם', עיקר השכר הוא משום שהוא "מקשה" כי אם לא קשה לעשותו, לא שייך על זה שכר. ככל שקשה לעשות רצון השי"ת, יש יותר שכר עבור זה.

והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם וגו' ופניהם איש אל אחיו וגו': (כה כ)

הסיבה שדוקא בשעת החורבן היו הכרובים מעורין בזה בזה.

ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך: (כה כא)

מפרש הרה"ק ה"אהבת ישראל" מויד'ניץ זי"ע בהקדם מאמר חז"ל: מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדים. והנה כפורת הוא לשון "כפרה", המורה על בעל תשובה. וזה הרמז כאן: 'ונתת את הכפרות' – את הבעל תשובה – 'על הארון מלמעלה' – יותר גבוה מהצדיקים אשר מקיימים תמיד את התורה המונחת בארון.

אומר ה"חתם סופר" זצ"ל: שהכוונה לרמז על שבירי לוחות, דאלו לוחות השניות אותם לא נתן הקב"ה למשה, כי משה חצבם והעלם להר והקב"ה כתב 'עליהם ככל הדברים', 'ואשר אתן אליך' הם לוחות הראשונות שנשברו, אותם נתן הקב"ה למשה. ודו"ק.

ברש"י: לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר 'ונתת את העדות אל הארון', ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחילה העדות לתוכו ואחר כך יתן את הכפרת עליו וכו'.

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע אמר: הנה קשה מה היה ההוא אמינא אחרת, דאיך אפשר להכניס העדות אחר שכבר נתכסה בכפרת? ותירץ, שאולי היה אפשר להשאיר פתוח מעט כדי להכניס הלוחות דרך שם. ועוד תירץ, אפשר שהיה בנס. שהרי שם הכל היה בנס כדאמרינן מקום ארון אינו מן המידה וכו' כרובים בנס היו עומדין וכו' ובנס הכל אפשר.

הרה"ק ה"מקור ברוך" מסערט ויזניץ זי"ע אומר: בהקדם דברי רש"י לעיל שהכרובים שהיו על הכפרות פרצוף תינוק להם, ואילו אצל הכרובים שה' השכין מקדם לגן עדן פירש"י: מלאכי חבלה. לרמז: רק באופן כזה אשר 'אל הארון תתן את העדות' – שממלאים את נפש הילד מקטנותו בתורה ויר"ש, אז כאשר 'ונתת את הכפרות על הארון מלמעלה' יש לכרובים דמות פרצוף תינוק, וצורת מלאך רחמים. משא"כ כרובים ללא תורה ויראת שמים – הן מלאכי חבלה.

ופניהם איש אל אחיו וסופי תיבות שלום. וזה שאמרו חז"ל בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגוללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים – שהם באהבה ובשלום זה עם זה – ואומרים להם כך היא חיבתכם לפני המקום.

מעיד אני עלי – אמר הבעש"ט הק' זי"ע: – שכל ביאתי לעולם היתה כדי להכניס בלב יהודים שלש אהבות: אהבת ה', אהבת תורה, ואהבת ישראל.

דבר זה אמר הרה"ק רבי משה יחיאל מאוזרוב זי"ע מרומז בפסוק: 'והיו הכרובים וגו', פורשי כנפים למעלה' – רמז

לאהבת ה'י"ת, 'סוככים בכנפיהם על הכפרת' – רמז לאהבת תורה המונחת בארון. 'ופניהם איש אל אחיו' – רמז לאהבת ישראל.

דרש הרה"ק ה"תפארת שלמה" מראדומסק זי"ע: כאשר 'פניהם איש אל אחיו' – בלא מחלוקת ושנאת חינם, והוא מתפלל על זולתו להטיב לו, אז יזכה 'אל הכפרות' – מלשון כפרה וסליחה.

בגמרא [ב"ב צט.]: כיצד הן עומדין, רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית, ולמ"ד פניהם איש אל אחיו הא כתיב ופניהם לבית, לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום.

ופירש הרשב"ם: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, הם הופכים פניהם זה לזה וכו', סימן שהקב"ה אוהב את ישראל.

ידועה קושית הריטב"א מדברי הגמרא [יומא נד:] על שעת החורבן, "בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה", והרי בזמן החורבן לא היו ישראל במצב של עושין רצונו של מקום, ומדוע איפוא דוקא בזמן זה היו הכרובים מעורין זה בזה?

וביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל ר"י מיר: כי היא הנותנת, "עושין רצונו של מקום" הכוונה כי במצב כזה ישראל קרובים להקב"ה, היותם של הכרובים מעורין זה בזה מעיד על הקירבה של הקב"ה לישראל, בשעת החורבן, הגם שמצד מעשיהם לא היה להם לכרובים להיות מעורין זה בזה, אך בזה משום העונש עצמו נתקרבו ישראל אל הקב"ה בקירוב הגדול ביותר, ולפיכך זוהי

ה"מגלה עמוקות" אומר: רמז שלאחר שגמרו לאכול על השולחן, יש לצפות אותו בג' ברכות הראשונות של ברכת המזון שהן דאורייתא הרמוזות בתיבת זה"ב, זן ה ארץ ב ונה.

בספר "ליקוטי חבר בן חיים" כתב: כל אמותיו של ארון שבורות. כותב רבינו בחיי: כדי להודיע שאין התורה מתקיימת אלא בשבורי לב, ואמנם בשולחן, אמות ארכו ואמות רחבו שלימות, ואמות קומתו שבורות. הענין, כי השולחן היה רמז למלכות כמ"ש רש"י כי הזר זהב על השולחן היה סימן לכתר מלכות, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, וצריך להיות ארכו ורחבו אמות שלימות, ואמנם נאמר כי גם במלך 'לבלתי רום לבבו מאחיו' – והיינו 'אמה וחצי קומתו' – כי בקומה מ"מ בעיני אמות שבורות.

ה"חפץ חיים" זצ"ל אומר על דברי חז"ל: הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין, וסימן שולחן בצפון ומנורה בדרום. והנה נאמר: 'הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח'. והכוונה היא, כי כל תכלית האדם הרי היא ללכת אל דרום, להחכים, להשתלם בחכמת התורה ולקיים מצוותיה, אבל כששואלים לבן אדם, למה באמת הוא הולך בכיוון הפוך, להצפין, לצבור הון ועושר, יענה ויאמר לך, כי 'סובב אל צפון'. כלומר, איני הולך אלא רק סובב לרגע קט, פונה הוא לזמן קצר לעסקיו, עד שיבסס במידת מה את מעמדו הכלכלי, עד... עד... אבל סוף דבר הוא, כי 'סובב סובב', הוא טרוד כל כך בה'סובב' עד ש'הולך הרוח', כלומר עד שתצא נשמתו, ו'על סביבותיו' בשביל שהיה טרוד יותר מדי ב'סובב' 'שב הרוח', חוזר הרוח, שולחים אותו חזרה לעולם הזה, לתקן את אשר קילקל בגילגול ראשון.

וצפית אותו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב: (כה כד)

אמר הרה"ק המורי"ד מבעלזא זי"ע: נראה לומר דענין זר זהב סביב, דאיתא בשולחן ערוך (או"ח קסז ה) שצריך להביא על הסעודה מלח. ושם איתא טעמים ע"ז, ואמר בדרך רמז: דאי' בשו"ע בכל דרכיך דעהו שצריך ליחד כל עניני עוה"ז לעבודתו ית', וזה ע"י שמגביל עצמו בעניני עוה"ז לשם ה'. וכתב 'אשר

ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים וגו' את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל: (כה כב)

ברש"י: ואת אשר אדבר עמך שם – את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא.

שואל ה"חתם סופר" זצ"ל: קשה להבין מה משמיענו הפסוק בזה? ואולי י"ל, עפ"י משאחז"ל שבמעשה העגל טען משרע"ה "לי צוית לא יהיה לך ולא להם", על כך עתה במשכן הקדים הקב"ה למשרע"ה 'כל אשר אדבר אתך שם' הכל הוא ציווי לבני ישראל ולא תטעון עוד לי צוית ולא להם כמו שטענת בסיני.

כותב ה"ערבי נחל": עה"פ 'יקרה היא מפנינים' [משלי ג טו] אמרו חז"ל [סוטה ד]: יקרה היא מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, פירוש כי כה"ג היה נכנס רק בין הבדים של הארון, ומי שלומד תורה בבחינת פנים אל פנים הוא נכנס לארון ממש.

ועשית שלחן עצי שטים עומדים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו: (כה כג)

כתב רבינו אפרים בפירושו עה"ת: "שלח"ן בגימטרי' למשי"ח", כי כל כלי שרת שגנזו וניטלו, עתידים לחזור לימות המשיח.

בגמרא בפסחים (קט): "שלחן של מקדש של פרקים היה", חלקים שאפשר לפרקם, דאי סלקא דעתך הדוקי הוה מהדק, שאין יכולים לפרקו, "אמתא" רחבו של השולחן היה אמה ומקום הטבילה בעזרה היה אמה – באמתא היכי מטבליה?

שואלים המפרשים: הרי אפשר היה להוציא את השולחן אל מחוץ למקדש ולטבול אותו במקום טבילה יותר גדול? ויש לתרץ, דהנה לחם הפנים היה מונח כל השבוע על השולחן ועד שמכניסין בשבת לחם חדש אסור היה להסירו, שנאמר: 'לפני תמיד', מכאן שאפשר היה לטבול את השולחן רק בשבת בשעה שהסירו את הלחם ולפני שהניחו לחם חדש. אלא שהטבילה בשבת אסורה משום שבות, היו צריכין איפה לטבול אותו רק במקדש, בעזרה, דאין שבות במקדש, לכן לא היה אפשר להוציא את השולחן אל מחוץ לעזרה ולטבול אותו שם, על כורחך של פרקים היה.

הרה"ח ר' אלכסנדר זושא פרידמן הי"ד מביא בשם הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע שאמר: בלחם הזה היה יכול לראות את פניו שלו את פנימיתו ומדריגת אמונתו. כערך האמונה שהסתכל בה בלחם כך ראה אותו. אם הביט על הלחם באמונה טהורה ובלב חם, לעולם ראה את הלחם חם וטרי 'לחם חם ביום הלקוח'. אבל מי שניגש ללחם בלי אמונה, בקרירות לא ראה כל נס בלחם. ולכן אמרו חז"ל: שהמגדף ליגלג ואמר ביום השבת יערכנו. דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, שמא פת צוננת של תשעה ימים. כל עולי הרגל ראו בלחם נס גדול, "סילוקו כסידורו", ועיניו של המגדף טחו מראות.

בספר "עדות ביוסף" [נדפס בתק"א] מביא בשם הגאון המקובל מו"ה נפתלי הכהן מפוזנא ופרנקפורט יצ"ו, די"ש ב' טעמים למה ירד המן כל יום ויום ולא פעם אחת בשנה, אחד מפני שדרכו של מלך לאכול פת חמה בכל יום, ועוד שיתפללו על הפרנסה דהקב"ה חפץ בתפילתנו. ואם הקב"ה עשה שפת של ח' ימים יהיה חם, קשה מדוע לא ירד המן רק פעם אחת בשנה וישאר חם, אלא על כרחך שהקב"ה מחבב אותנו וחפץ בתפילותינו. וא"כ שפיר קאמר ראו חיבתכם לפני המקום שסילוקו כסידורו שהוא עדיין חם, שמזה מוכיח שירידת המן בכל יום הוא משום חיבה, ודפח"ח.

ועשית מנרת זהב טהור מיקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: (כה לא)

בנו של ה"חפץ חיים" זצ"ל כתב בשמו משא על ענין המנורה וז"ל:

כידוע, כל הכלים שהיו בבית המקדש היה יכול משה לעשות בנקל, אבל כשהגיע למנורה נתקשה משה. שלוש פעמים הראה לו הקב"ה איך לעשות את המנורה ועם כל זאת נתקשה משה ולא יכול לעשות אותה, עד שאמר לו הקב"ה השלך את הזהב לאש ותעשה המנורה מאליה. לכן כתוב 'תעשה המנורה' כמו שפירש רש"י בפרשת תרומה: תעשה מאליה. וקשה הדבר, במה נשתנה המנורה משאר כלי המקדש שלא יכול משה לעשות אותה?

ותירץ אבא זצ"ל באופן זה:

מפרשי התורה ובעלי אגדה וכן המלבי"ם בפירושו "רמזי המשכן" אומרים פה אחד, כי כל הכלים שהיו

שמתי חול גבול לים', ע"כ מביאים לסעודה מלח שבא מן הים, לרמז שצריך לעשות גבול והגבלה בסעודתו. ובזה י"ל ענין זר הזהב שמגביל את השלחן, דשלחן מרמז לעושר כמ"ש רש"י, והזר זהב מרמז שצריך ליהנות מהשפעות עוה"ז בגבול וצמצום.

הרה"ק ה"באר מים חיים" זי"ע אומר: שזה ע"ש הצדקה לעניים שאדם צריך ליתן קודם אכילתו ובשעת אכילתו ובאורחים על שולחנו שדבר זה עיקר גבול הוא במאכלו של אדם כמאמר חז"ל: א"ר יהודה אמר רב ג' דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם.

ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר זהב למסגרתו סביב: (כה כה)

אומר ה"תורת חסד" זצ"ל: הטעם שהיה בשולחן מסגרת יותר משאר כלים, מרומז בזה אזהרה לאדם שלא יאכל וימלא כרסו על שולחנו יותר מדאי אלא כדי חייו, וצריך לעשות לעצמו מסגרת וגדר שלא יאכל יותר אלא כדי חייו

לעמת המסגרת יהיו הטבעות לבתים לבדים לשאת את השלחן: (כה כז)

הרבי ר' מאיר מפרמישלאן זי"ע היה אומר בשם רבו הרה"ק

ר' מרדכי מקרמניץ זי"ע: כי הטבעות מלשון "טבע". פירוש, כי כל תאוות האדם מושרשים בטבעיות שלו. ואמר, כי כל הטבעיות של האדם צריכים להיות מוסגרים במסגרת שלא יצאו מחוץ לגבול.

ונתת על שלחן לחם פנים לפני תמיד: (כה ל)

הרבי ר' משה לייב מסאסוב זי"ע אומר: לחם פנים הוא לחם המונח תמיד על השולחן לפרנס עניים.

הרה"ק ה"נוצר חסד" מקומרנא זי"ע אומר: ונתת על השולחן לחם', - אם תרצה שלא תפסק פרנסתך, אזי תראה שפנים שלך יהיו 'לפני תמיד', - ע"י שתתנהג בענוה, כמאמר הכתוב: 'מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח'. כי כל האדם שיש בו גסות הרוח, אומר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם, ומסתיר פניו ממנו.

ברש"י: לחם שהיה לו פנים.

הלומדים, ושולחן מרמז על המחזיק ומנורה על העוסק בתורה, כמאמרם ז"ל: הרוצה להעשיר יצפין להחכים ידרים, וסימנך מנורה בדרום ושולחן בצפון. והיקשה: אם כן למה הקדים הכתוב ארון לשולחן?

ונראה לי לומר, כי יש שני סוגי תלמידי חכמים: סוג אחד שאינו צריך בכלל שיחזיקו אותו כמו ר' חנינא בן דוסא, שעליו נאמר כל העולם ניזון בשבילו. סוג כזה הוא קודם לכל. שהרי העולם צריך לו והוא אינו צריך לעולם. ויש סוג שני של תלמיד חכם, שצריך לאיזה זבולון שיפרנסו, אז המחזיקו קודם לו. ולכן ארון הקודש שבו הלוחות ואשר עמד בקדשי הקדשים, מרמז על תלמיד חכם כר' חנינא בן דוסא, הוא קודם לשולחן ולמנורה, אבל המנורה מרמזת על תלמיד חכם שאינו מסוג זה וצריך למחזיק – השולחן קודם לה.

מפרש הגה"ק ה"זרע שמשון" ז"ע: לפי שהנשמה באה לעולם כדי לעמול, שאדם לעמול יולד [איוב ה ז], ומתוך כך מקבלת שכר, ובין בעסקי הגוף ועסקי העוה"ז שהם 'ירכה' – היינו החלק הנמוך והשפל, ובין בעסקי העוה"ב 'וקנה' – היינו החלק העיקרי, הכל הוא 'מקשה' – דלא יגעתי ומצאתי אל תאמן [מגילה ו:], דהיינו שתמיד צריך לעמול ורק ע"י העמלות זוכים לשכר.

במדרש: שא"ל הקב"ה למשה 'ועשית מנרת זהב טהור', א"ל כיצד נעשה אותה וכו' ואעפ"כ נתקשה משה והראה לו עשייתה ואעפ"כ נתקשה משה א"ל הקב"ה לך אצל בצלאל והוא יעשה אותה, ואמר לבצלאל מיד עשאה וכו' עי"ש.

ב"ליקוטי יהודה: מביא ששמע מהרבי ה"אמרי אמת" זי"ע שאמר: הנה זה כארבעים שנה שקשה לי המדרש. איך זה שמשרע"ה נתקשה בעשיית המנורה – ובצלאל עשאה מיד?

אך הנה לפני זמן קצר הייתי בבית חולים בורשא לבקר את חתני, שמצבו היה קצת קשה אחרי ניתוח שעשו לו, [אשר היתה לו איזה תסבוכת אחרי הניתוח], ושאלתי את הרופא על מצבו של חתני, והשיב לי ואמר שהיה איזה מלך אדיר שהי' לו מרגלית שהיתה שווה הון עצום, רק היה בה איזה כתם קטן, וכל המומחים פחדו להסיר הכתם מן היהלום כי אולי פן ישבר, עד שמסרו היהלום לבעל מלאכה שלא ידע את השווי הגדול של היהלום, הוא הסיר תיכף את הכתם, וכן

בביהמ"ק היו מרמזים על דברים גדולים ונשגבים, כמו הארון הוא רמז לחכמה העליונה, שאין האדם יכול להגיע אליה רק ע"י רוח הנבואה, השולחן עם לחם הפנים הוא רמז לחיים הגשמיים של העם הישראלי, המזבח הוא המתווך בין ישראל להקב"ה וכו' וכו',

והמנורה היא הנר תמיד של עמנו ומרמז על הקיום הנצחי של עם ישראל. ולפי דברי הזוהר צוה הקב"ה למלאכים לעשות מנורה ברקיע ולהציגה מול המנורה בביהמ"ק, ובשעה שהדליק הכהן את המנורה מלמטה היתה נדלקת המנורה של מעלה. "בשעתה דכהנא אתכוין לאדלקא בוצינין לתתא, כדין בוצינין עלאין נהרין". וזה היה האור שהאיר דרכי החיים של עם ישראל.

לכן בשעה שאמר הקב"ה למשה לעשות את המנורה, את הנר תמיד המרמז לקיום הנצחי של עם ישראל, הציג משה ברוח הנבואה שלו וראה כי יבואו תקופות ארוכות של חושך ואפילה בעד עם ישראל ומליונים מאחינו בכל ארצות פזוריהם יהרגו באכזריות נוראה בכל מיני מיתות משונות ועם ישראל יתייאש מן הגאולה. אז "נתקשה משה", התחיל לשאול קושיות עצומות: רבש"ע, איך יכול אני לעשות מנורה, אשר עבודתה היא להאיר חיי עם ישראל, בשעה שאני רואה באספקלריא המאירה כי עתידו של ישראל הוא שלשלת של תקופות ארוכות של "דם ואש ותמרות עשן"? אז השיב לו הקב"ה: "השלך את הזהב לאש ומאליה תעשה המנורה". לא למראה האדם ישפוט ה'. דוקא בתקופות של אש, מתקופות אלו תצמח הגאולה הישראלית, והגאולה תבוא רק על ידי ולא על ידי כוחם ולא על ידי חסד לאומים, כמו שכתוב: "באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה", ומי מבלעדי יכול לפדות ולגאול את ישראל בעת הקץ, בשעה שכל אומות העולם יתנפלו כאריה טרף על עם ישראל להשמידו מארץ החיים.

ואבא ז"ל גמר את רעיונו הנפלא בדברים האלה: "אבל עלינו להדליק את מנורת התורה של מטה כדי שנוכל לקוות אל האור האלקי מלמעלה".

ה"כתב סופר" זצ"ל כותב: ראיתי בחידושי תורה של אבי מורי זצ"ל [ה"חתם סופר" זצ"ל] בשם קדמון אחד – על מה שהקדים שולחן למנורה, הרי מאותו טעם שאמרו חז"ל על שהקדים זבולון ליששכר, לפי שזבולון הוא המחזיק לומדי תורה, היה ראוי להקדימו לפני

ברש"י: תיעשה מאליה לפי שהיה משה מתקשה בה. ולהלן 'וראה ועשה בתבניתם', אומר רש"י: מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש.

שואל ה"שפת אמת" זי"ע: אם המנורה נעשית מאליה, למה הראו לו מנורה של אש?

הענין הוא: באמת אין בכוחו של אדם לעשות רצונו יתברך בשלימות, אלא שעל ידי רצון האדם בלב ונפש לעשות רצון קונו, עוזרים לו מן השמים שימלא את חפצו. רצון האדם משפיע שהדבר ייגמר מעצמו. ומשה התקשה לדעת, מה הוא רצון ה' במנורה. הראו לו מנורה של אש. ומאחר שחפץ לעשות רצונו יתברך, אלא שהיה זה למעלה מכוח אדם להוציאו אל הפועל – נעשתה מאליה.

וכעין זה פירש א"ז [ה"חידושי הרי"ם" זי"ע] לשון חז"ל – יגעתי ומצאתי, הרי מצאתי היא בהיסח הדעת, ומה שבא על ידי יגיעה, מכל מקום על ידי יגיעה נותנם השם יתברך במתנה ובדרך מציאה.

החיד"א בספרו "חדרי בטן" כותב: שהמנורה רומזת ללימוד התורה, כי 'תורה אור', ולימוד התורה הוא המנורה, הכלי לאותו אור, וכתוב 'מקשה תיעשה המנורה' – פירש"י: בהכאת קורנס. ללמדנו, שלימוד התורה בא בעמל וביגיעה, כמי שנוטל עשת זהב ומכה הכאה אחר הכאה, עד שהוא מעצב את הכלי לאיטו ברוב עמל.

הרה"ק ה"דברי ישראל" זי"ע ממוז'יץ אומר: דבר זה הוא עצה מועילה תמיד בכל דבר וענין. כאשר אדם מישראל מתקשה בדבר מה ואינו יודע כיצד עליו לנהוג, האם כך או אחרת, אין לו אלא להשליך יתנועע על ה' יתברך, שהוא אש אוכלה, ובזכות הביטחון בה' הדבר ייעשה מאליו בדרך הטובה ביותר.

'כפתוריה ופריה ממנה יהיו' – אומר ה"חתם סופר" זצ"ל: לרמז שאין ליפות ולקשט את דברי תורתנו בנוצות זרות מספרי מדע וחכמות חיצוניות, אלא יופיה ותפארתה יזהירו ממנה, ממקוריותה. וזה הרמז בגמרא: האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום – בלא מצוות, היינו, מי שאומר שהתורה היא ערומה, בלי מלוושי פאר וצריכה עיטור סופרים ואנשי מדע, זאת

אמר הרופא – שאצל המלך נאפוליון היה פעם שאשתו היתה מקשה לילד, וכל המילדות פחדו לגשת לאשתו של המלך האדיר הזה, עד שקראו למילדת מן הכפר שלא ידעה שהיא אשתו של המלך וילדה תיכף בנקל. כן אמר הרופא המנתח – בדרך כלל ניתוח כזה קל מאד אצלי, רק כאשר זה הוא חתנו של הרבי, על כן מהתרגשות שהיתה לי בראותי למי שאני עושה את הניתוח, התקשיתי ביותר ונעשתה התסבוכת. – ואז אמר הרבי – הובן לי המדרש הנ"ל, כי משרע"ה ידע את גדלות קדושת המנורה וסודותיה, ירכה, וקנה, גביעה, כפתוריה, ופריה, לכן נתקשה משה במעשה המנורה, אבל בצלאל לא נתקשה ועשאה מידי.

במדרש פליאה: ועשית מנורת זהב טהור, ה"ד פתח דבריך יאיר. ותמוה מה הקשר ביניהם?

הרמ"א ז"ל הביא בספרו "תורת העולה" מבעל העקיזה בשם המדרש: שפתיחת חמשה חומשי תורה מכוונים למעשה המנורה. ז' קנים, נגד פסוק ראשון של ספר בראשית שיש בו ז' תיבות. י"א כפתורים, כנגד פסוק ראשון של ספר שמות שיש בו י"א תיבות. ט' פרחים, נגד פסוק ראשון של ספר ויקרא שיש בו ט' תיבות. וגובה המנורה היה י"ח טפחים, אך הטפח הי"ח האחרון של הרגל היה רק משהו ולא טפח שלם, ולכן בפסוק הראשון של ספר במדבר יש רק י"ז תיבות. וכ"ב הגביעים שבמנורה הם נגד הפסוק הראשון בספר דברים שיש בו כ"ב תיבות.

והשתא לפי זה אתי שפיר דברי המדרש: 'פת"ח דבריך יאיר', ר"ל שכל מעשה המנורה מכוונים נגד פתיחת חמשה חומשי תורה.

מסיים ה"אגרא דפרקא" זי"ע: ונ"ל כסגולה, כשאדם אינו מבין איזה דבר בתורה, יאמר פרשת המנורה בתורה ויאירו עיניו.

טעם הדבר שנצטוו לעשות המנורה חתיכה אחת, ולא מחתיכות הרבה, כתב ה"מאורי אש": דהנה המנורה רומזת לתורה, כמאמרם הרוצה להחכים ידרים וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום, ובידוע: כל הפוסק מד"ת ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים, וזה הרמז במנורה שהיתה מקשה אחת, לומר שלא לפסוק מד"ת.

היא ענין מינות, ונקבר ערום בלי מצוות.

כפתוריהם וקנותם ממנה יהיו כלה מקשה אחת זהב

טהור: (כה לו)

הרה"ק ה"רשפי אש" זי"ע אומר: 'מקשה אחת' הדבר היותר קשה הוא 'זהב טהור', שיהא זהבו וכספו של אדם, הונו ורכושו – ממקור טהור, ששירכש בצדק וביושר, בלי שמץ עוול ובלי סייג ופגם של רמאות. וכן איתא בשם המהרש"א ז"ל.

ועשית את נרתיה שבעה והעלה את נרתיה והאיר על

עבר פניה: (כה לז)

הגאון רבי משה מפרמיסלא הי"ד בעל "מטה משה" פירש: שהמנורה וז' נרותיה רומזים לתורה – דז' נרותיה הם כנגד ז' ספרי תורה, כדאיתא במסכת שבת אמר ר"ש בר נחמן א"ר יונתן 'חצבה עמודיה שבעה' אלו שבעה ס"ת, כמאן כרבי דאמר ויהיבנסוע הוא ספר חשוב לעצמו. וששה קנים – הם נגד ששה סדרי משנה. וי"ח גביעים ובמנורה ד' גביעים הרי כ"ב – והם כנגד כ"ב אותיות שבתורה. ויש בה כפתור ופרח וגביע – כפתור כנגד מקרא, גביע כנגד משנה, ופרח נגד תלמוד.

כותב הגה"ק ה"זרע שמשון" זי"ע: ר"ל שצריך להאיר הנשמה בתורה ומצוות, דהיינו לעשותה בשמחה ובטוב לבב, דזהו עיקר גדול לנשמה, וכמ"ש במדרש [ק"ר ו] עה"פ 'כל עמל אדם לפיהו'. כל מה שמסגל אדם מעשים טובים אינם מספיקין להבל היוצא מפיו, וכנגד השבעים שנה שהם חיי האדם, אמר הכתוב 'ועשית את נרותיה שבעה והאיר על עבר פניה' – שצריך להאירה כמו שהיא נותנת לגופנו שמקיימו בחיים, ושלא לטמאה בעבירות [הנקראים חושך] דכתיב [ישעי' יט כג] 'והיה במחשך מעשיהם'.

וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר: (כה מ)

בבעל הטורים: ג' ריש פסוק, הנא, ואידך 'וראה אם דרך עוצב בי', ואידך 'וראה בנים לבניך'.

אומר ה"עברא דדשא": פירוש, שאם האדם רוצה לזכות ל'וראה בנים לבניך שלום על ישראל', לא בנים בלבד, אלא בני בנים, כי בדרך כלל הבנים עדיין הולכים בדרכי אבות, שהרי עוד ראו את האבות, וגם קשה להם לסור מדרכי האב כשעדיין חי ורואה, אבל הנכדים –

הבני בנים עלולים להתרחק ביותר, ואם האדם רוצה לבטוח גם בדורות של אח"כ, בנים לבניך, שעליהם יש לחשוש יותר אולי יתרחקו, שלא יהיה ח"ו 'דרך עוצב' בהם, זהו אך ורק ע"י 'וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר', שהולכים בדרכי הדורות הקודמים, בתבנית אשר אתה מראה בהר, ואם הולכים בדרכיהם ובתבניתם של הדורות הקודמים, יכולים להיות סמוכים ובטוחים שלא יהיה דרך עוצב, אלא 'וראה בנים לבניך שלום על ישראל'.

ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו' מעשה חשב

תעשה אותם: (כו א)

בגמרא: 'מעשה רוקם' 'מעשה חושב', [פי' שכאן כתיב מעשה חושב ולקמן (בכו לה) כתיב 'מעשה רוקם'] אמר רבי אלעזר שרוקמין במקום שחושבין.

הרה"ק ה"באר יעקב" מנדבורנה מביא את מה שמפרש ה"משנה למלך" [הל' כלי המקדש פ"ח הט"ו] וז"ל: והכוונה, שבמקום אחד כתוב 'מעשה רוקם' ובמקום אחר כתוב 'מעשה חושב', אמר ר"א שהכל הוא דבר אחד, ובמקום שכתוב 'מעשה רוקם' – הו"ל כאילו כתוב ג"כ 'מעשה חושב', וכן במקום שכתוב 'מעשה חושב' הו"ל כאילו כתוב 'מעשה רוקם' וכו'. כלומר בתחילה מתקן הצורה על הבגד ע"י צבע, אח"כ רוקמה במחט. עכ"ל.

ומוסיף ה"באר יעקב": כי דרך העולם שחושבין תחילה ואח"כ משנים ממה שחשבו ועושים אחרת, וכאן היה אותו דבר המחשבה והרקמה, כדי שלא יהיה שום הבדל בין המחשבה למעשה רק יהיה הכל אחד, שזה היה התיקון לפגם המחשבה של מעשה העגל. עיי"ש.

אמנם המהרי"ל דיסקין זצ"ל כתב לחדש: לפשוטו יתכן שהיריעות שנעשו פנימים לקודש ולמעלה חול, ואי אפשר להופכם מעבר לעבר מפעם לפעם, ולכן נעשו ציורים מוחלפים שלא יתחלפו, וכך גם הפרוכת שפנימה קודש קדשים, לא כן המסך ושער החצר ששני צדדים שווים הם.

אומר ה"כלי יקר": הטעם שלא נאמר לשון ציווי עשיה על המשכן עצמו, כדרך שאמר 'ועשית שולחן' 'ועשית מנורת זהב' – לפי ש'משכן' הוא ע"ש 'ושכנתי בתוכם' – ע"כ אין נכון לומר לשון עשיה על שכנתו ית', כי דבר זה אין לייחס אלא לה' לבדו שנאמר 'ונתתי משכני

התפלה של ראש השנה, מלוך על "כל" העולם "כולו" בכבודך, שלכאורה הוא כפול ומיותר, ומתרץ הט"ז דבא לאפוקי שלא נפרש תיבת "כל" שפירושו רוב, וע"כ מוסיפים לומר "כולו", לומר כל ממש. וכאן אדרבה הרי ברוב רובא דמצוות לא שייך כלל הענין של דרך גדילתן. בילדותי הראה לי כ"ק אאז"ל [הרבי ה"פני מנחם"] קודם סוכות מש"כ בספר "חיים וברכה למשמרת שלום" בשם ה"ביכורי יעקב" שנסתפק אם יושבי אירופא יוצאים ידי חובתן בארבע מינים שגדלו באמעריקא, וכן להיפך, אי הוי שלא כדרך גדילתן שהרי גדלו בצד השני של כדור הארץ, או כיון שנוטל הגדל סמוך לארץ למטה נקרא דרך גדילתן, ועיי"ש בחיים וברכה מש"כ בזה.

ולכאורה שאלה זו היא לחדודי בעלמא, כי פשוט הוא כמסקנת הביכורי יעקב. אך יש ליתן טעם מהו באמת הענין שיש לקחת ארבעת המינים דרך גדילתן, כלפי מעלה, אף כשהם הפוכים ממקום גדילתן.

ויש לבאר ע"ד העבודה: שבזדאי אין מקרא יוצא מדי פשוטו שיש לקחת את ארבעת המינים דרך גדילתן, אבל יש בזה רעיון עמוק, כי כבר נודע שהצומח מעלתו גדולה מהדומם, ואין זה רק משום שצומח ואינו נשאר על מעמדו כדומם, אלא עיקר מעלתו היא משום שהדומם עומד על מקומו קשור ומחובר לאדמה, משא"כ בצומח הצמיחה היא כלפי מעלה, שמרחיק את עצמו מהארציות והגשמיות, ומתרומם כלפי מעלה וכו'.

וזה הביאור במסקנת הביכורי יעקב דנקרא דרך גדילתן, כי עיקר המכוון הוא שיש לקחתו לכיוון ההפוך מהארציות והגשמיות ולהתקרב לשמים.

ומעתה שפיר יש לומר כן ב"כל המצוות כולן", אמנם הפירוש הפשוט בדרך גדילתן שייך רק בקרשי המשכן וארבעת המינים, אבל פנימיות כוונת ענינו הוא לא לעשות המצוות כמצות אנשים מלומדה, אלא עשה דברים לשם פעלם, לשם היושב במרום ית"ש שצוה לעשותם, בלי פניות ומחשבות זרות, עם כוונה להתנתק מהארציות והגשמיות ולהתקרב להש"י, ודבר זה שייך בכל התרי"ג מצוות, בלי יוצא מן הכלל, שיש לעשותן בדרך גדילתן.

וזאת על האדם לדעת בגשתו לקיום המצוות, שהמטרה בעשייתם צריכה להיות שהמצוות יגדלו וירוממו את האדם המקיימם וינתקו אותו מחומריותו. וכשמקיימים המצוה בכוונה זו, הם גם עולים למעלה "דרך גדילתן",

בתוכם'. ולא רצה להזכיר לשון עשיה כי אם על העשר יריעות ולא על המשכן עצמו, וכן פירושו: 'ואת המשכן' – שכבר אמרתי 'ושכנתי בתוכם' – הוא ע"י שתעשה 'עשר יריעות' וגו'.

מקבילות הלולאות אשה אל אחותה: (כו ה)

פעם אחת ישב הרה"ק מרוז'ין זי"ע וסיפר סיפורי צדיקים קודם התפילה, ונתארך הסיפור, נתעורר והביט אל השעון וראה שכבר הגיע זמן התפילה ואמר: אה, עס איז שוין שפעט [=כבר מאוחר], אבל מה החילוק בין הסיפור לתפילה, התפילה היא בבחינת 'הללו את שם ה'", ואנו מדברים ספורי צדיקים בבחינת 'הללו עבדי ה"', כי הצדיקים שאנו מדברים מהם הם עבדי ה', לפעמים כתיב 'הללו עבדי ה"' קודם ואח"כ 'הללו את שם ה"' כמו בהלל, ובהלל הגדול כתיב 'הללו את שם ה"' ואח"כ 'הללו עבדי ה"', א"כ הרי אלו שוים.

ואמר בדרך צחות ברמז הפסוק 'מקבילות הלולאות' ששני הלולאות שוות, הלולאות בדרך צחות מלשון הלולים, וא"כ כשאני מרבה לספר בשבח של צדיקים הרי זה כמו עניני תפילה.

וחברת את חמש היריעות לבד ואת שש היריעות לבד: (כו ט)

אומר החיד"א בספרו "חומת אנך": 'וחברת את חמש היריעות' – הכוונה לחמשה חומשי תורה, 'ואת שש היריעות' – מרמז לששה סדרי משנה, לחבר תושב"כ עם תושבע"פ, 'ועשית לולאות חמשים' – כנגד חמשים יום שבין פסח לעצרת, שבהם נתחברו ישראל לאביהם שבשמים כמו שהקרסים מחברים את היריעות.

ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים: (כו טו)

בגמרא: אמר רבי ירמיה בשם רשב"י כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנאמר 'עצי שטים עומדים'. ברש"י: כל המצות – כגון קרשי המשכן ועמודים ולולב והדס וערבה.

שואל ה"עברא דדשא": וצ"ת מה רצה לכלול באומר כל המצוות, הלא יש תרי"ג מצוות, ולפירוש רש"י אין הכוונה אלא לכמה מצוות בודדות, קרשי המשכן ועמודיו שלא היו אלא בזמן המשכן, וארבעת המינים.

וביותר צ"ת כפל הלשון "כל" המצוות "כולן", וכעין שהביא הט"ז [סי' תקפב סק"ג] דקדוק הלבוש בנוסח

הקב"ה שכּינתו ית', לזה אמר ת"ל 'עצי שטים עומדים' וכו' והיינו שהכח הזה יש תמיד בישראל שבמקום שהם נמצאים הקב"ה משרה שכּינתו בתוכם, עבד"ק.

ה"כתב סופר" זצ"ל מבאר: שנראה לומר כי כל דבר יש לו עליה, מדומם נעשה צומח ומצומח חי ומחי מדבר, והנה כל העצים העושים פירות באים לחשיבותם כשיאכלם האדם המדבר או בעל חי, אבל עצי שטים אין נוצר מהם מאכל שיתעלו על ידם במעלתם, והם עומדים בתוארם תמיד.

לכן צוה ה' שיוקח מהם למשכן שבו תהיה השראת השכינה ומעליותה רבה וגדולה, והיינו 'עצי שטים' – ולמה, מפני ש'עומדים' – ואינם עולים למדרגה. ומובנים בזה היטב דברי חז"ל "עומדים לעד לעולם", דאין אופן אחר שיעלו בחשיבותם אם לא ע"י שיוקח מאתם לקרשי המשכן.

במדרש: למה עצי שטים, לימד הקב"ה דרך ארץ לדורות שאם יבקש אדם לבנות ביתו מאילן העושה פירות, אומרים לו ומה ממ"ה הקב"ה שהכל שלו, כשאמר לעשות משכן אמר לא תביאו אלא מאילן שאינו עושה פירות, אתה עאכו"כ.

שואל ה"אגרא דפרקא": וצריך להתבונן, וכי דרך ארץ בלבד הוא, והלא נצטוונו ע"ז באזהרה מן התורה מצוה שלימה 'לא תשחית את עצה'?

וצ"ל דהנה עפ"י הדין אם למכור לעצים דמיו יקרים יותר ממה ששווה לפירות מותר לקוץ, ואעפ"כ נשמע שצריך לזה זהירות יתירה מכאן, דהנה אין לך דבר יותר יקר מהמשכן, ואעפ"כ לא ציווה הקב"ה לקוץ רק מאילן שאינו עושה פירות, ע"כ המשכיל יחוש לזה.

וארבעים אדני כסף תעשה תחת עשרים הקרש שני אדנים תחת הקרש וגו': (כו יט)

הרה"ק ה"אבני נזר" זי"ע אומר: 'אדני כסף' – אדנים מלשון אדנות, יסוד המשכן הוא – קבלת עול מלכות שמים באהבה, בכיסופים ובגעגועים.

במסכת שקלים פ"ח משנה ה: ובגמרא [חולין צ]: בשלושה מקומות דברו חכמים לשון הבאי, ואלו הן: תפוח, גפן, ופרוכת, כלומר "שלוש מאות כהנים" לשון גוזמא והבאי היא, שלא היתה צריכה כל כך הרבה כהנים להטבילה.

כי על ידי זיכור החומר בעשיית המצוות הם פרחי לעילא, וע"ד שאמר הבעש"ט הק' זי"ע כשנכנס לביהמ"ד שהמקום מלא בתורה ותפילה, וביאר שכּונתו לא היתה למעליותא, אלא שאורייתא ומצוות בלי דחילו ורחימו לא פרחת לעילא. ועיי"ש בהמשך דבריו בח"א עמ' נט.

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע אמר שאביו ה"שפת אמת" זי"ע נסתפק אם גם גבי ארון ושולחן היה צריך להיות דרך גדילתן. ואמר: כי הספק הוא, כי 'עומדים' כתוב אחר כך אצל הקרשים ולא אצל הארון והשולחן, והספק הוא אם קאי גם אדלעיל, ואמר: אפשר שהלשון "כל המצוות כולן" משמע הכל, אף ארון ושולחן.

שם בגמרא: ד"א עומדים שמא תאמר אבד סיברם ובטל סיכוין ת"ל עצי שטים עומדים, שעומדים לעד ולעולמי עולמים.

הרה"ק רבי פנחס מאוסטילה זי"ע היה חתנו של הרה"ק המוהרי"ד מבעלזא זי"ע, ומביא בשם חמיו שאמר בשם אביו הרה"ק המוהר"י זי"ע: שעמד בזה על ההו"א "שמא תאמר אבד סיברם" וכו' דזה היה שייך יותר אחר חורבן בית שני שהיה במקום המקודש נקודת ציון ושם היה אבן שתיה שאמרו רז"ל שממנו הושתת העולם, וכשנחרב בית זה היה שייך לשאול כך, אבל משנגזר המשכן הרי עתיד להיות עוד משכן שילה, ונוב וגבעון, ובית ראשון ושני, ולמה היו צריכין להבטחת עצי שטים עומדים לעולם וכו'?

ואמר: דבזה גופא היה מעלת המשכן יותר מהבית שני, כיון שהמשכן היה במדבר שהוא נקרא בלשון הכתוב: 'מדבר העמים' (יחזקאל כ לה), ובפשטות נקרא כן כיון דהיה לו גבולין עם כל ארצות העמים. אמנם בספה"ק כתבו שהוא כמו אמרם ז"ל שחכמים גזרו טומאה על אויר ארץ העמים, וע"ד זה נקרא 'מדבר העמים', לרמז שהיה המדבר המקום הכי גרוע ושפל מכל חוץ לארץ ועם כל זה מאהבת הקב"ה לישראל השרה שכּינתו שם.

ועוד שלא היה למשכן מקום קבוע רק שבכל מקום שהעמידו ישראל המשכן שם השרה שכּינתו ית', וזה היה יותר רבותא מהמקדש שהיה מקום המסוגל בנקודת ציון מקום בריאת העולם.

וזהו הס"ד שמא תאמר אבד סברם – שכבר בטלה אהבה עזה ההיא לישראל שבכל מקום שיחנו ישרה

והנה כאשר משרע"ה הגיע 'אל הר האלקים חורבה' היה האות הראשון שה' הראהו כדי שבני ישראל ישמעו בקולו שהמטה נעשה נחש ואחר כך חזר להיות מטה. וזה הרמז כאן 'והקמות את המשכן כמשפטו' – שהבריה התיכון היה מתעקם כנחש וכשפרקוהו היה מתפשט וישר כמטה, 'כאשר הראית בהר', כדרך שהראה ה' למשה לראשונה בהר סיני שהמטה נעשה נחש ולבסוף חזר להיות מטה.

והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים: (כו לג)

שואל ה"משך חכמה": מלת "לכם" מה באה ללמדנו? יתכן שהכוונה למה שנאמר בדברי הימים א (כג יג): 'ויבדל אהרן להקדישו קדש הקדשים'. אהרן אשר נבדל להיות קדש הקדשים, רק הוא מצווה לבוא לפניו מן הפרוכת, הוא קודש הקדשים, אבל מי שהוא רק **קודש**, אסור לו לבוא מבית לפרוכת. ועוד אפשר לומר: כי מצד השי"ת השוכן בין הכרובים הרי אין הבדל בין הקודש לבין קודש הקדשים, כי מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מניה, וכל ההבדל הוא רק כלפי בני ישראל. וזהו 'והבדילה הפרוכת ל כם'.

ונתת את הכפרת: (כו לד)

כותב ה"צרור המור": שלכך נקרא כיסוי הארון בשם 'כפורת' – כי הארון מרמז על התורה והתורה מכפרת לו לאדם על כל עוונותיו יותר מקרבנות.

ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנורה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה וגו' והשלחן תתן על צלע צפון: (כו לה)

בגמרא יומא (לב): תניא שולחן בצפון וכו' ומזבח ממוצע ועומד באמצע וכו'.

בשו"ת "חתם סופר" או"ח ס"ח מביא מכאן ראייה, שהבימה שקורין עליה בבית הכנסת צריכה להיות באמצע הבית, וכמובא ברמב"ם פ"א ה"ג מהלכות תפילה וטור ורמ"א או"ח סוף סי' ק"נ. וכן בגמ' סוכה (נא) "ובימה של עץ באמצע".

והחת"ס מסביר: כיון שאנו מחזיקים את הבימה שבה קורין פרשת הקרבנות כמו מזבח. ולכן מסבבים הבימה בסוכות כמו שסבבו את המזבח, והמזבח הרי עמד באמצע. ובמסכת תענית (כז) בזמן שביהמ"ק קיים

אבל ה"תפארת ישראל" מביא בשם הגאון רבי אליהו: [הגר"א]: מדאורך הפרוכת ארבעים אמה ורחבה עשרים, הרי בהיקפה סביב מאה ועשרים אמה. ואמת הכלים [של בית המקדש] בת חמשה טפחים היתה. נמצא שהיתה הפרוכת סביב סביב שש מאות טפחים. ומדחפצו הכל לזכות במצוה, אחזה שלש מאות כהנים, כל אחד בשתי ידיו [ידו של אדם בינוני מחזקת טפח]. אמור מעתה שהחשבון מדויק: שש מאות ידיים של שלוש מאות כהנים מכוונות לשש מאות טפחים מידת היקפה של הפרוכת. ודפח"ח.

ומה שאמרו חז"ל דברו חכמים לשון הבאי – הכוונה על הנאמר שמשמונים ושתיים רבוא היתה נעשית.

והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה: (כו כח)

כתב בעל הטורים: ששבעה בריחים הם נגד שבעת הרועים, והבריה התיכון היה כנגד דוד המלך ע"ה. ולפי זה א"ש שהבריה התיכון היה ארכו שבעים אמה, שהוא כנגד שבעים שנה שחי דוד המלך.

ובספר החיים לאח המהר"ל כתב: ויש לזה רמז: כי ר"ת של והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה עולה בגימטריא "דוד המלך".

בגמרא שבת [צח:]: תנא בנס היה עומד.

הקשה על כך המוהרי"ל שטיינמן זצוק"ל בספרו "אילת השחר": כיצד נצטוו לעשות דבר כזה, שהאפשרות היחידה לעשות אותה היא רק בדרך נס? וצ"ל, שאם הקב"ה מצווה לעשות זאת, זה כבר היה עושה את הנס. וכן מפרשים את דברי הגמרא בעירובין: 'לא בשמים היא' – שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה. ולכאורה קשה, כיצד יכולים לעלות לשמים? והביאור הוא, שהקב"ה מצווה ללמוד תורה והיא בשמים, הרי בזה מובטח לו לאדם שיהיה לו נס.

והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראת בהר: (כו לו)

ה"ראשי בשמים" מפרש: בהקדם דברי התרגום יונתן על הפסוק 'והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה' (שם כח) כד הוי מוקמין ית משכנא הוה מתגלגל הי כעכנא וכו', וכד הוה מתפרק הוה פשיט הי כחוטרא [כשהקימו המשכן היה הבריה התיכון מתעקם כנחש, וכך סובב כל רוחותיו, וכשפרקוהו היה הבריה מתפשט וישר כמטה].

מעיקרא, אולם, כאשר הרעותי את מעשי – באה הטענה שהפרנסה נקצבה ליהודי כשר וישר, ולא ליהודי כמוני, ולכך קפחתי את פרנסתי, כעין טענת שרו של ים שלא להבקע בפני בני".

אולם, תיכף יחזק את עצמו ויאמר לעצמו, כמו שבקריעת ים סוף צוה הקב"ה לים ליבקע על אף טענה זו, כך גם יש ביכולתי להמשיך על עצמי ע"י תפילה – את הפרנסה הקצובה לי על אף הטענה האמורה.

זהו פירוש הפסוק: 'ושמת את השולחן מחוץ לפרוכת' – הרומז לפרנסה, 'ואת המנורה – הרומזת לתורה ומצוות 'נוכח השולחן על צלע המשכן תימנה' – כי לפי שורת הדין הפרנסה והתורה ומצוות הן מקבילות זו כנגד זו, כי אם הוא עוסק בתו"מ כראוי, הריהו זוכה להמשכת הפרנסה במידה גדושה, ואם לאו – לאו.

אולם, חוזר הכתוב ואומר: 'והשולחן תתן על צלע צפון' – מבלי להזכיר את המנורה, כי לפני משורת הדין הקב"ה משפיע פרנסה על האדם על אף אם מצד התורה ומצוות אינו כדאי וראוי לכך. ודפח"ח.

כתב בספר "ברכת יצחק": הכתוב בא לרמוז שהשולחן רמז לעשירות, ועין הרע מכלה הכל כמו שאחז"ל [ב"מ קז:]: וכולן בעין הרע, בפרט יסתיר עושרו מנגד אומות העולם שלא לעורר קנאה ושנאה כמו בגלות ספרד, לכן אמרה תורה 'והשולחן תתן על צלע צפון' – לצפון כספו וזהו ואז יצליח.

וצפית אתו נחשת: (כז ב)

שואל האלשיך הק': מדוע כל כלי המשכן היו זהב, ואילו המזבח עליו הקריבו הקרבנות היה נחושת? ופירש: שהנחושת רומזת על עזות פנים, כמ"ש 'מצחך נחושה' [ישעיה מח ז], ועל המזבח מקריבים קרבנות החוטאים. והנה, דרוש אומץ לב להודות בטעות, להתוודות על חטא, להביא עליו קרבן, דרוש אומץ לב כדי לחזור בתשובה. לפיכך המזבח עליו הקריבו החוזרים בתשובה את קרבנותיהם היה מצופה נחושת וממולא באדמה. לרמז על נחישות החלטה ואומץ רב כלפי חוץ, ולב נשבר ורוח שפלה בפנימיות...

ועשית סירותיו לדשנו ויעיו וגו' לכל כליו תעשה

נחשת: (כז ג)

שואל ה"חתי סופר" צ"ל: הלשון 'לכל כליו' – קשה, דהיל"ל 'כל כליו תעשה נחשת'.

קרבנות מכפרים ועכשיו קריאת התורה במקום קרבנות, והקרבה על המזבח, ולכן קריאה גם כן על בימה. וכשם שהמזבח באמצע כך צריכה הבימה להיות באמצע.

עוד כותב החת"ס: כאן הקדים שולחן למנורה, כי אכן, הכנה וצרכי עוה"ז קודמים לתורה, ואמנם בקביעות מקומם של השולחן והמנורה מקדים לכתוב מקום המנורה שהיא בתימנה, לפני מה שכתב דשולחן מקומו בצפון, להורות נתן – דאע"ג שצריך להקדים שולחן שהוא רצבי פרנסה למנורה שהיא תורה, מ"מ לא נקבע פרנסתו אלא ע"י קביעתו של התורה, שאם יקבע תורתו קבע, יקבע לו הקב"ה פרנסתו קבועה ומזומנת, וכן זבולון קודם ליששכר בברכת משרע"ה, ומ"מ אין ברכת זבולון אלא בזכות יששכר באהליך.

הרה"ק המוהר"ד מבעלזא זי"ע שואל: ויש להתבונן, הלא כשהתחיל לדבר מהשולחן היה לו לקבוע מיד מקומו, ולמה המתין בזה עד לאחר שביאר מקום המנורה ואז חזר על השולחן?

ואמר: כי השולחן הוא השפעות מזוני הגוף. ומנורה רמז על אור התורה, כדאי' הרוצה להחכים ידירים. וחפצי הגוף צריך ליחד אותם ולהעלותן לתכלית קיום התורה, אבל זולת זה אין להם מקום, לכן מתחילה לא פרט השולחן עד לאחר שאמר המנורה שמקומה בדרום, ומעתה יש כבר מקום לשולחן שהוא משפיע חפצי הגוף, ואמר 'את השולחן תתן על צלע צפון'.

נכדו כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א שואל: מהו כפל הלשון 'ושמת את השולחן' ושוב שנית בסוף הפסוק 'והשולחן תתן על צלע צפון'?

ויבאר עפ"י הקדמה יקרה מפז מזקנו הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע על מחז"ל "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף", שקרי"ס מצינו שתנאי נתנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לישראל [ב"ר ה ה], ואמנם כשעמדו ישראל לפני הים טען שרו של ים לפני הקב"ה "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז", והתנאי היה שאבקע לפני ערליכע אידן, ולא לפני עע"ז, ולכך לא רצה להיבקע, ואמנם, על אף זאת הכריח אותו הקב"ה להבקע לפני בני".

ובדמיון זה הוא ג"כ בענין הפרנסה, שעל כל או"א לדעת ולהאמין בלב שלם, שהפרנסה קצובה לו

תואם את רוחם. בבואם, מצאוהו כשהוא יושב, ומעביר כסף מידו האחת לידו השניה – לאחר מכן הניח את הכסף על השולחן, ואשה שעמדה שם והתבוננה במעשיו, נטלה את הכסף והלכה לה.

משבו שני החסידים בכתפיהם, ורמזו זה לזה כאומרים: אין הרבי הזה מתאים לנו, מה עוד שהנהגתו כלל אינה מובנת...

פתאום פנה אליהם רבי מאיר וביקש מהם לשבת. הם התיישבו, ורבי מאיר פתח ואמר: המשנה במסכת קידושין [פב.] אומרת: "כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עמהן". בפשטות, אמר הרבי, המשנה עוסקת באדם שמלאכתו קשורה לנשים, כגון מוכר בשמים או תכשיטים. ועליו להיזהר זהירות כפולה, קודם כל מפני שאין אפוטרופוס לעריות, אבל הוא באופן מיוחד צריך להיזהר, מפני שעסקו עם הנשים עלולים לטשטש את הגבולות ולקרבו מהר אל החטא. ועתה, היקשה רבי מאיר: ומי שאין עסקו עם הנשים, וכי מותר לו להתייחד עמהן, הרי יחוד הוא איסור דאורייתא?

אלא, אמר להם רבי מאיר מפרמישלאן: האר"י הק' זי"ע אומר, כי בשעה שאדם נותן צדקה עליו לייחד שם הוי"ה, כך: האות י' כנגד המטבע, כי המטבע היא עגולה וקטנה כאות י', האות ה' כנגד חמש אצבעותיו של נותן הצדקה, האות ו' כנגד הזרוע שהיא ישרה וארוכה, והאות ה' היא כנגד חמש אצבעותיו של העני שמושיט ידו כדי לקבל את המעות.

ולפי זה, סיים רבי מאיר ואמר: מובנת דרשת חז"ל על הכתוב 'ויקחו לי תרומה', שדרשו "לי – לשמי". וזה לא מובן, כי מה שייך לתת לה' תרומה? ועל פי דברינו מובן היטב, שכוונת חז"ל היא שצריך לייחד שם הוי"ה. ומה יעשה מאיר'ל – המשיך הרבי ודיבר על עצמו, שעליו לדאוג לכמה נשים אלמנות? והרי כתוב [משלי יא כא]: 'יד ליד לא ינקה', ודרשו חז"ל שאפילו מי שדומה למשה רבינו שקיבל תורה מסיני, אם נותן מעות ליד אשה כדי להסתכל בה, לא ינקה מדינה של גיהנום [עירובין יח:], אם כן, מה יעשה מאיר'ל, הרי כדי שיוכל לייחד שמו הוי"ה בעת נתינת המעות, עליו להעביר את המעות מיד ליד, אך לידה של אשה אינו רוצה להעביר – ומה יעשה? אלא, מצא מאיר'ל עצה לעצמו: הוא מעביר מיד של עצמו ליד של עצמו.

ונראה דהציווי שיעשה למזבח ולכליו נחשת חדש מן הארץ, ובזה יעשה את הכלים, ולא מנחשת ישן שכבר נשמש בו הדיוט. ואע"ג דלשאר כלי המקדש מהני שינוי מעשה כמבואר במג"א [סוף הלכות ביהכ"נ], הרי המזבח וכליו חמורים כדאי' במסכת זבחים, וע"כ יעשה נחשת חדש.

וזה 'לכל כליו' – לצורך כל כלי המזבח, תעשה נחשת, תעשה ותעבד נחשת חדש מן האדמה.

ועשית את חצר המשכן לפאת נגב תימנה קלעים לחצר שש משזר: (כז ט)

במשנה בפרק איזהו מקומן תנן: חטאת הציבור והיחיד וכו' ונאכלת לפניו מן הקלעים לזכרי כהונה וכו'. הגרי"ז מבריסק אמר שיש לו בקבלה בשם הגר"א ששאל: דהלא המשנה איירי בעבודת המקדש, ואילו הקלעים היו רק במשכן ולא במקדש?

ונראה ליישב: עפ"י מה שכתב הבית יוסף או"ח סי' ב' בשם הרא"ה ז"ל, תקנו לשנות פרק איזהו מקומן לפני התפילה, לפי שאין בכל אותו פרק מחלוקת, והיא משנה ברורה למשה מסיני עכ"ל. ומפני מה באמת נעדר פרק זה מכל מחלוקת, משום שפרק זה נשמר בדיוק כלשונו שנמסר על ידי משה בסיני, בלא שום שינוי. לפי זה מובן מדוע כתוב במשנה "לפנים מן הקלעים", כיון שפרק זה נכתב ממש כמסירתו מסיני, ובזמן ההוא היה המשכן על מכוננו עם הקלעים.

כל עמודי החצר סביב מחשקים כסף וויהם כסף ואדניהם נחשת: (כז יז)

פעם אחת ראה הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע למדן אחד שישב כל הלילה בביהמ"ד ולמד ג' דפים עם תוס' בעיון, והלמדן הזה היה בטבעו אוהב כסף, אמר לו התפא"ש: 'ווי העמודים' – פי' שלמדת ששה עמודים גמ' – 'וחשוקיהם כסף', ועדיין יש לך חשק לכסף ...

אמרות טהורות שנאמרו ע"י צדיקים זי"ע בענינים שונים:

לאחר פטירתו של הרה"ק רבי יהודה צבי מסטרטין זי"ע, יצאו שנים מחסידיו לחפש לעצמם מנהיג חדש. שמעו של הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע הגיע לאוזניהם, והם החליטו לנסוע אליו כדי לבדוק אם הוא

המצוה הזו היא שפלה, וכי אני הוא הגדול?!"

***

פעם אחת באו אנשי סלוצק לרבם ה"בית הלוי" זצ"ל, וביקשו שלא ידון דיני ממונות בעיר. ומדוע? כי מי שלא יודע ערך כסף, כיצד יכול לדון בעניני כספים... כי בימים ההם היה נהוג לתת לרב המסדר קידושין "סידור קידושין געלט", ופעם אחת בחתונה של ב' גברים, הבית הלוי סידר קידושין ואח"כ נתנו לו מעטפה עבה עם כסף. העניים כבר ידעו שאחרי סידור קידושין יש לו כסף, ועני מסכן פלוני המתין לו שם וביקשו כסף, ולא פתח את המעטפה כלל אלא נתנה כולה לעני אחד כמות שהיא. ואמרו כיון שאינו יודע מהו כסף, איך ידון בדיני ממונות?!

השיב להם ה"בית הלוי":

"אתם, שכן יודעים מהו כסף, אשאל אתכם שאלה: אם יבוא שווד ויצמיד אקדח על הראש ויתבע את הכסף שלכם שבמעטפה, האם תספרו את הכסף או תתווכחו? וודאי שלא, אם כן, תבינו, עני שמבקש ממני כסף זה כאקדח על הראש, ולא שאיני יודע מהו ערך הכסף..."

***

סיפר הרה"ח ר' יוסף קונס ז"ל:

באחד הפעמים כאשר הרבי ה"אמרי אמת" ז"ע בעת שהותו בירושלים בשנת תרפ"ז, הלך עם גיסו הרה"צ מבענדין ז"ע אל ה'כותל המערבי', עברו דרך השוק הערבי, והנה בפתח אחד החנויות עמדה 'מראה' גדולה, וכיון שהרב מבענדין לא הכיר מעולם את צורתו, אזי כשראה יהודי נכבד מולו הושיט מיד את ידו לשלום, וכך התקרב עד ששבר את המראה... יצא הערבי וצעק על הנזק שנעשה לו, והרבי הורה למלווי לשלם לו הכל.

הרבי נהנה ושחק מאוד מגודל פרישותו של גיסו, הן מכך שלא הכיר את צורתו, והן ממה שלא שם לב ש'מראה' לפניו.

ולכך התכוונו חז"ל באמרם: "כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עמהן", כוונתם היא: "כל שעסקו עם הנשים", היינו שהוא צריך לתת להם צדקה, "לא יתייחד עמהן", כלומר, לא יעשה את יחודו של שם הוי"ה עם הנשים, שיתן מידו לידן כסף, אלא עם עצמו, יעביר מיד אחת של עצמו ליד השניה, וכך ייחד את השם בעת נתינת המעות.

***

סיפר הרה"ח ר' מרדכי הלוי דייטש ז"ל ששמע מפ"ק של הרה"ק ה"אביר יעקב" מסדיגורה – ת"א ז"ע:

היה זה בברית אצל ידידי ר' משה פלר ז"ל מחסידי גור בת"א. הוא כיבד את הרה"ק ה"אביר יעקב" מסדיגורה זי"ע בסנדקאות, לפני הברית היו צריכים להמתין קצת, אמר הרבי זי"ע: אספר לכם בינתיים מעשה:

בכנסיה הגדולה באחת הישיבות של מועצת גדולי התורה, ישבנו וחיכינו שהאדמו"ר מגור ה"אמרי אמת" ייכנס. כאשר ארך הזמן, והרבי לא נכנס, בקשתי מהגבאי שיתן לי להיכנס לחדרו של האדמו"ר מגור. נכנסתי, והוא היה תפוס בשרעפיו, פניתי אליו ואמרתי לו: 'אני רוצה לומר לכבודו דבר בשם זקני הריז'ינער!! התרומם הרבי מגור ממקומו, והקשיב בעמידה. אמרתי לו, שעל הפסוק 'ישב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן ינצרוהו', אמר זקיני: "הצדיק שהוא מכונה "עולם" אם הוא יושב תפוס בשרעפיו לפני אלקים 'חסד ואמת מן ינצרוהו', מי יתעסק ויטפל בעניני העולם הזה, ענינים של חסד ואמת?! כאשר שמע זאת האדמו"ר מגור, עזב את חדרו ונכנס לאסיפה.

***

אחד ממקורביו של הרה"ק רבי יעקב מנדרדזין זי"ע פנה אליו, ושאלו: מדוע הוא משפיל את עצמו לצורך איסוף צדקה?

נענה הרה"ק ואמר: "אינני מבין, אני עומד ותוהה איך שפל כמוני זוכה לעסוק במצוה כה גדולה ומרוממת, ואילו אתה בא ומנסה להפוך את פני הדברים, ולומר כי

סיפורי השבוע

מכתב שכתב הרה"ג ר"א ניהוז שליט"א ר"י "שפתי צדיק" בחצור – להרה"ח ר' מרדכי הלוי דייטש ז"ל מחשובי חסידי סא"ג שנלב"ע – טבת תשפ"ג: ופורסם בחוברת זכרון שיצאה לזכרו:

בה"ה יום ד' לסדר: "טובה הארץ מאד מאד"

לידידי מאז החביב מו"ה מרדכי הי"ו, כהבטחתי אני שולח רצוף בזה העתק מהסיפור שרשמתי אותו סמוך ונראה להתרחשות המעשה, ויהי רצון שנזכה בקרוב לראות הבית עומד על מכוננו, בינתיים בונים בקצב ומצפים לישועה. ידיך אשר ניהויז.

מכאן אנו עוברים להמשכו של הסיפור כפי שרשם הגר"א ניהויז במכתבו הייחודי:

"יום שישי ז' אייר תשל"ה, עש"ק אחר חצות היום, הנני הולך למקווה לכבוד ש"ק המתקרב ובא, בעוד אני עומד סמוך לביתי ברחוב הראשי של עיר הקודש בני ברק. והנה למולי ר' מרדכי הלוי דייטש – "טוב שפגשתיך ממש השגחה עליונה. שמע נא הסיפור אשר בפ"י". אומר לי ר' מרדכי ומספר: "יודע אתה כי מחסידי בויאן אנכי, עם פטירתו של האדמו"ר מבויאן אני נכנס ויוצא אצל האדמו"ר מסדיגורה. ויהי היום, לפני כמה שבועות, כאשר נכנסתי אליו ויאמר לי: "שמע מאטל"י אשר בפ"י, ואני בחלומי הגיע אלי שליח מאת האדמו"ר מגור שליט"א [הרבי ה"בית ישראל" ז"ע] אשר ביקשני לבוא אליו לירושלים."

וכך מספר הרבי ה"כנסת מרדכי" באזני ר' מוטל את דבר החלום:

"שינסתי מותני ואסע. לאחר שכיבדני כנהוג, אמר לי בא ואראה לך דבר מה. ויקחני בידי וילך עמי עד לפתח בית המדרש הפונה מדירתו, ויפתח הפתח והנה בית המדרש לפנינו ובפנים חסידים ואנשי מעשה אשר אני מכירם היטב, אך לבושם, לא לבוש חסידי קפוטה ושטריימל, אלא בגדי עבודה, נגרים וטייחים סיידיים וכדומה. מי אלה ומה מעשיהם? שאלתי בתמיהה.

"ויאמר לי האדמו"ר מגור: בוודאי ידוע לך שאנחנו בונים עיירה חסידית בגליל, הלא היא הקריה החסידית בחצור, והנה אילו הם הבנאים, אבל עיירה חסידית ממש, לא כפי שאלה הישמעאלים עושים, אלא הכל על טהרת הקודש. ואשאל את האדמו"ר מגור ואומר: אחרי שאמר לי כ"ק, מה המכוון בהראות לי כל זאת? ויאמר אלי: יודע מר שיש אנשים שאם אני אומר להם לתמוך במפעל הגדול הזה, יתרמו סך 100 ל"י, ואם אדמו"ר מסדיגורה יאמר להם לתמוך, יתמכו אלף ל"י.

"והנה תוך כדי דיבור – ממשיך האדמו"ר מסדיגורה לספר - הופעת אתה, מאטל"י דייטש. ויפן אדמו"ר מסדיגורה אליך לאמור: מאטל"י! מה אתה נותן בשביל חצור? מיד הוצאת שטר של אמה ל"י בידך, על מנת לתרום להנ"ל. וארמוז לך לאמור: מאטל"י, כאן אינם יוצאים ידי חובה במאה ל"י, זה צריך לעלות אלף ל"י... מיד הוצאת אלף ל"י כבקשתי. ואיקוץ והנה חלום. ועתה מאטל"י סע נא אל כבוד קדושת אדמו"ר מגור שליט"א, ספר נא לפניו את כל דברי החלום הזה מהחל ועד כלה. ותרום בעין יפה אלף ל"י עבור המפעל המוקם בחצור.

ממשיך הגר"א ניהויז ומתעד את הסיפור מפיו של ר' מוטל:

"והנה היום יצאתי והיום באתי בבוקר לגור לפני אדמו"ר שליט"א [הרבי הב"י ז"ע] בירושלים, סיפרתי לפניו את כל החלום כאשר צווייתי, וישאלני: גם זה היה בחלום? על

כניסתי לבית המדרש, ואומר הן: ועתה הנה באתי לשלם נדרי אשר נדרתי בחלומי של מורי ורבי. והשיב לי אדמו"ר מגור לאמור: אמנם דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין ואין זה חוב גמור... אבל אין ברצוני להיפטר. אמרתי: הנה הבאתי אלף ל"י לשלם נדרי, אמר לי: יודע אתה שאני לא לוקח כספים, סע לבני ברק ותפגוש האברכים העוסקים בענין ותן להם הכסף.

"והנה אני בדרך לביתי בעש"ק אחר חצות ולא רציתי להשאיר הכסף אצלי, אני יושב ותוהה היכן אפגוש עתה האברכים העסקנים של חצור? עדיין המחשבות

אולם יש מקרים, שבהם הקב"ה מחליט לא להענות לבקשתי ולא להושיע אדם זה, ובמקרים כאלו נותר הכסף שאצלי כמתנה.

על כך עמדתי והתפללתי: "ונא אל תצריכנו לא לידי מתנת בשר ודם", וביקשתי מהקב"ה שלא יקרה מצב, שבו לא יושיע את האנשים שאני מתפלל עליהם, והכסף ישאר אצלי בתורת מתנה.

ועוד הוספתי וביקשתי "ולא לידי הלואתם", כלומר: שלא יקרה אפילו מצב, שבו הקב"ה ימתין עם הישועה, והכסף ישאר אצלי כהלואה – אלא שהקב"ה יענה מיד לבקשותיהם ולתפילותיהם של ישראל!

***

בספר "ה' שערים" בו העלה הרב אברהם אליקים ג. שיף את זכרונותיו מתקופת מלחה"ע השניה, מובא בהקשר לכך הסיפור המופלא הבא – מובא ב"מתוק האור":

מיד לאחר פרוץ המלחמה החל יהודי זה לברוח עם בני ביתו מעיר לעיר ולהימלט מהנאצים, אך בכל מקום שאליו הגיעו, באו הנאצים בעקבותיהם, ותלאות רבות פקדו אותם.

פעם אחת – מספר אותו יהודי – הגענו לעיר אחת סמוך מאד לשבת קודש, ובשעה שסעדנו סעודה שלישית התחלנו לשיר זמירות בלב שבור, תוך כדי כך הגענו למילים "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד". באותו רגע אחזה אותנו התרגשות עצומה והתחלנו לקרוא את הפסוק שוב ושוב בקול גדול, בהתלהבות גדולה עוד יותר מזו שביום הכיפורים, אך למרות זאת חשנו את הפחד הנורא מפני הצפוי לנו עומד ותלוי לעומתנו, ומנופף לעברנו בדמות חרבו המושחזת של מלאך המות.

כשהסתיימה תפילת ערבית נשכבנו לישון על הרצפה, ואירת הפחד ששררה בחדר השפיעה עלינו, וכעבור זמן רב הצלחנו להירדם.

לפנות בוקר הופיע בחלומי רבי אליעזר אזכרי בעל ה"חרדים", זי"ע, השתוממתי ממראהו המופלא,

משוטטות במוחי והאוטובוס נכנס לרחוב רבי עקיבא, והנה אתה ניצב לנגדי... ממש מופת, השגחה פרטית, קח נא המעות הללו, ועשה בהם התחלה לחפץ של בנין בית הכנסת או בית המדרש, מקווה או כדומה לזה... ואדע כי שילמתי כבר"ע"כ דברי הסיפור.

מסיים הגר"א ניהוזה ומציין בשולי המכתב ההיסטורי:

"ורשמתי הדברים למען יעמדו ימים רבים ויהיו הדברים למזכרת, כי אלו המעות הראשונות שנתקבלו למטרה זו".

***

הרה"ק ה"חקל יצחק" מספינקא זי"ע באחד הימים הגיע לעיר כלשהי, ותור ארוך של חסידים ושאר אנשים, אשר חפצו לקבל את ברכת הצדיק, השתרך מאחורי דלתו.

הרה"ק קיבל את הבאים, השיב לשאלותיהם, יעץ מה שיעץ ובירך כל אחד ואחד. והמתברכים, מצידם, לא שכחו להותיר אחריהם פדיון, כל אחד כפי שמשגת ידו.

כעבור שעות אחדות נעמדו הכל לתפילת מנחה, לאחר מכן נערכה סעודה, ובסופה התכבד הרה"ק בזימון.

תוך כדי הברכה שמע אחד החסידים את הרבי מתחנן "ונא אל תצריכנו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם". ומחשבה בלתי ראויה התגנבה למוחו: "נו, נו... לאחר שקיבל סכומי כסף גדולים כאלו במשך כמה שעות, עומד לו הרבי ומבקש 'לא לידי מתנת בשר ודם'...".

הרגיש הרבי במחשבתו, פנה אליו ואמר: כאשר בא אלי חסיד, מתנה בפני את צרותיו, ומבקש שאתפלל אל ד' שיושיע אותו, הוא מותיר עבורי שכר טירחה בדמות פדיון ואני עומד ומתפלל עבורו.

לעיתים עונה לי הקב"ה מיד, ואז אין זה אלא מסחר פשוט – החסיד שילם, ואנכי סיפקתי לו 'שירות'...

לפעמים עונה הקב"ה רק לאחר זמן, או אז הכסף אצלי בהלואה, עד שתבוא ישועתו של חסיד זה.

כעבור זמן מה התמקמו הנאצים בחצר הבית שלנו והחלו לקרוא בכרוז בקול מאיים. קולו של הכרוז הידהד באוזני כל דיירי הרחוב: "על כל הגברים היהודים לצאת מן הבתים ולהתאסף בחצר!"

איש, כמובן, לא נעתר מרצונו להזמנה, והחיילים הנאצים החלו לעבור מבית לבית ולערוך חיפושים מדוקדקים, כשאת כל הדיירים המפוחדים שהם לוכדים הם מכנסים ברחבה למטה.

עד מהרה הם הגיעו גם לבנין שלנו... בדירה שמעלינו הם תפסו את כל הדיירים, אך ראה זה פלא – על הדירה שבה אנו היינו הם פסחו וכלל לא נכנסו... כל יושבי הבית ניצלו ממות בטוח!

או אז הבינו כולם כי אמת דבר החלום – בעל ה"חרדים" בא מן השמים לשמור ולהגן עלינו מפני הנאצים ימ"ש, בזכות הלימוד הקבוע בספרו הקדוש!

זכותם יגן עלינו

ידידי חביבי

אנו כבר נמצאים בימים שבשמחה מרבין

אשר השנה זכינו בשני חדשים

כי בשמחה תצאון – שע"י שמחה יוצאים מכל

המיצרים

בין בגוף ובין בנפש הכל מתרפאין

ונזכה לראות שמחות ונחת אצל כל הצאצאים

א גיטען שבת

ידידכם אוהבכם

מהדרת פניו, מגובה קומתו ומתארו שדמה בעיני כמלאך ה' צבקות.

הוא לא אמר לי מאומה, רק הסתובב סביב הבית שבו שהינו – ואף אני לא פניתי אליו.

כשהתעוררתי סיפרתי על כך מיד לכל אנשי הבית, אך איש לא הצליח לפתור לי את פשרו...

כאן עלי לציין כי קשר הדוק קיים היה ביני לבין ספר ה"חרדים", קשר זה החל עוד לפני שנעשיתי בר מצוה.

באותה תקופה ראיתי שמובא בשם הרבי ר' מנדלי מרימנוב זי"ע, שהלימוד בספר "חרדים" והרגילות בו

מהווים סגולה ליראת שמים. לפיכך, התאמצתי מעל ומעבר ליכולתי ורכשתי לי את הספר הזה, שהיה בן

כמה מאות שנים, תמורת סכום גבוה ששילמתי עבורו. ומני אז הקפדתי ללמוד ממנו בכל יום פרק אחד או לכל

הפחות, קריאה אחת.

הינחתי את הספר היקר לליבי בתוך נרתיק התפילין שלי, וכשנישאתי העברתי אותו לתוך תיק הטו"ת,

ומעודי לא זנחתי את המנהג לקרוא בו.

כשברחתי מביתי ברודניק נאלצתי להשאיר אחרי את כל ספרי ונטלתי בידי רק ששה סדרי משנה בכרך אחד,

סידור "בית יעקב" ואף את ספר ה"חרדים", אשר, כאמור, היה מונח בתוך תיק הטו"ת שלי.

אם כן, מקום של כבוד היה לי לספר היקר ללבי – אולם עדיין לא הבנתי מה רצה בעל ה"חרדים" לרמוז לי...

הפתרון לחלום התברר זמן לא רב לאחר מכן.

ביום ראשון בשעת הצהרים שמענו לפתע קול רעש גדול ברחוב הסמוך לבית שבו שהינו – החיילים

הנאצים כבשו גם כאן...

כולם התחבאו בבתים והיו אחוזים פחד מות מן החשש שיתגלו, חלילה, על ידי הנאצים.

לפתע נכנסה לחדר אחותו של בעל האכסניה, וקראה לעברנו בבהלה: "אנא, חוסו עלינו!", היא הצביעה על

חמישה הגברים ששהו בבית והסבירה כי הנאצים מחפשים תחילה את הגברים, וכאשר יכנסו לתוך

הבית יפגעו גם בנשים ובילדים, ולכן ביקשה כי חלק מן הגברים יעברו להסתתר בבית אחר.

ברגע זה התחוויר לי פשר החלום – בעל ה"חרדים" מסתובב סביב הבית ושומר עלינו מכל רע... הוריתי

מיד לכל יושבי הבית שלא יצאו מן הבית, משום שמובטח להם שלא יאונה להם כל רע ודחינו את

ההצעה להתפזר.